

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

46 (423), 15–21 листопада 2007

Фото В. Мороза

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ І УКРАЇНИ: МІФ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА

Юрій ГНАТКЕВИЧ,
кандидат педагогічних наук

Перша суперечність випливає з нерозв'язаності національного питання. Занурившись в історію та окинувши оком карту світу, побачимо, що майже всі нації будують свої національні держави: поляки збудували Польщу, японці — Японію, монголи — Монголію, росіяни — Росію тощо. Існування національної держави сприяє формуванню й згуртуванню нації.

Українцям віками не вдавалося створити свою власну державу. Не скріплена державністю, українська нація не була до кінця сформованою. В СРСР українців чекало зросійщення. Тому коли стала розбудовуватися незалежна Україна, з'ясувалося, що у значній частині українців українськими залишилися тільки прізвища: українською мовою вони не спілкуються і її не шанують.

Якби після проголошення Незалежності влада рішуче взяла курс на українське національне відродження, відкрила б скрізь українські школи, перевела б пресу, вищу освіту, військо, інші силові структури на українську мову і стала виховувати молодь у дусі національного патріотизму, Україна зараз була б іншою. Тому **основна суперечність, яка нині розшматовує Українську державу і розколює її політичну еліту, лежить у національній площині.**

Лідери Партії регіонів говорять про демократію та права "рускоязычного населення", але уникають розмов про те, якими методами і з якою метою віками витруювали з українців їхню мову. Вони замовчують, що ж буде з Україною після впровадження державності російської мови. Нині російська домінує у більшості міст України, а тому після втілення в життя задуму регіоналів вона, як у Білорусі, дуже скоро стала б основною чи навіть єдиною державною мовою.

Націй з двома мовами не буває. Якщо нація має дві мови, то це вже не одна,

Тему об'єднання українців і України знову почали активно обговорювати у зв'язку з формуванням нової парламентської коаліції. Чимало політиків твердять, що в разі створення "помаранчевої" коаліції численна фракція регіоналів за активної підтримки комуністів не дасть їй продуктивно працювати. Неочікувані й неприродні шляхи створення коаліції у Верховній Раді попереднього скликання, її розпуск та хід недавньої виборної кампанії, "війна пам'ятниками", що почалася, сутички й дискусії з нагоди 65-річчя УПА та з приводу перейменування вулиці Січневого Повстання у Києві свідчать про існування гострих суперечностей в українському суспільстві. Чи переборні вони та чи має перспективу об'єднання українців?

а дві нації. Тому Партія регіонів у перспективі готує нам остаточний поділ українства на дві нації, а України — на дві держави.

Друга характерна для сучасної України гостра суперечність лежить у класово-соціальній площині. До проголошення Незалежності в Україні всі засоби виробництва, всі підприємства були державними. Все це називали загальнонародною власністю. Проте приватизація дуже швидко перетворилася на відверте розкрадання державного майна. До загальнонародної власності потягнулися руки найспритніших представників колишньої комуністичної і комсомольської номенклатури. Приватизація пройшла в обхід закону і моралі. Невдовзі до розкрадання державних багатств активно долучився криміналітет, насамперед донецький. В Україні нагромаджувався і концентрувався в руках невеликої купки людей величезний капітал. Водночас мільйони українців збагатилися лише на проблеми: з пенсіями, зарплатами, тарифами, боргами та втраченими заощадженнями.

Помаранчева революція стала своєрідним вибухом народного гніву. Останні вибори знову повертають нас до ідей і гасел цієї революції. Юлія Тимошенко та її соратники врятували помаранчеву революцію і знову порушують проблему дооплати за придбані за безцінь підприємства. Вони говорять про законопроекти, які ма-

ють відродити силу приватизаційних сертифікатів, про повернення втрачених заощаджень, про виведення з тіні численних економічних структур.

Третя серйозна суперечність в українському суспільстві випливає з різного ставлення до колоніального і комуністичного минулого. Ідеться про різну оцінку ролі Росії в українській історії, голодомору, УПА тощо. Яскравий приклад — топонімічна політика влади. Україну можна починати ділити на схід і захід не за мовним критерієм і не по Дніпру, а за наявністю пам'ятників Леніну та міст і вулиць, названих на його честь та на честь інших більшовиків, військових діячів часів злочинної громадянської війни і комуністичних діячів різних країн і періодів. На Рівненщині, наприклад, уже немає жодного пам'ятника комуністичному вождеві, тоді як на Київщині гранітний чи камінний Ленін бовваніє в усіх районних центрах. У самісінькому центрі Києва він стоїть також.

У колишній козацькій столиці Запоріжжі є вісім топонімічних об'єктів, названих іменем Леніна: Дніпрогес, проспект, порт, парк, острів, комбінат, пам'ятник і т. ін., але тут немає вулиць, названих на честь українських гетьманів. Іменем ката і професійного злодія Котовського, який розстріляв під селом Базар 359 українців, було названо місто і вулиці в десятках інших міст. "Ко-

Закінчення на с. 3

Документальні свідчення геноциду

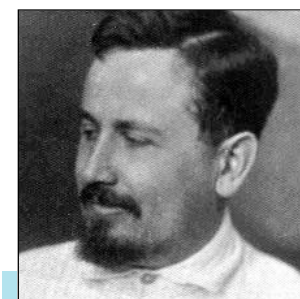
4

Спрут ігromанії в Україні

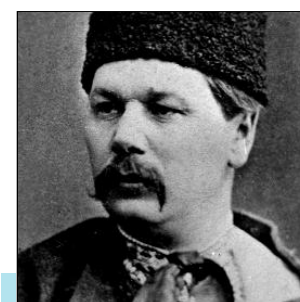
5

Слідча справа Михайла Кравчука

10

Батько українського театру

14

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106

Закінчення. Початок на с. 1

мандир отряда матросов” Андрей Полупанов прибув на Україну разом з військами Муравйова і після розправи над київськими студентами під Крутами вдерся зі своїм “отрядом” у Київ та наказав розстрілювати й колоти багнетами всіх, хто носив вишиті сорочки, хто підстригався “під оселедець”, хто розмовляв українською мовою. За наказом Полупанова було вбито тисячі киян. Іменем цього убивці названо одного з організаторів голодомору Чубаря в його рідному селі, зіткнення колон мітингувальників у день відзначення 65-річчя УПА, провокації в Криму та в Києві у день “руско-го единства”, заяви Луганської та Донецької обласних рад з приводу присвоєння Романові Шухевичу звання Героя України засвідчують, що протистояння у суспільстві щодо ставлення до колоніального минулого України насправді є. Але хто ж їх провокує — народ чи політики? Наскільки небайдужою чи активно усвідомленою є позиція певних верств суспільства в питаннях, що його розколюють?

В Україні немає достатніх об’єктивних соціологічних даних щодо протистоянь, зокрема між сходом і заходом. Уявімо, що до

ОБ’ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ І УКРАЇНИ: МІФ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА

влади на парламентському та урядовому рівнях прийшли “помаранчеві” й почали законодавчо ліквідувати символіку комуністичного тоталітаризму разом з пам’ятниками, назвами окремих міст та безлічі вулиць у містах. Досвід показує, що коли перейменовували Комунарськ на Алчевськ, Жданов на Маріуполь, Ворошиловград на Луганськ, Червоноармійськ на Радивилів, коли перейменовували чи повертали старі назви вулицям у Києві та в інших містах, жодних заворушень не виникало. Відповідні рішення приймали місцеві ради, і перейменування затверджувала Верховна Рада. Так буде й зараз. Адже йдеться не про масові й поспільні кампанії, а про зрушення з місця важливої суспільної проблеми. Пригадаймо, як завдяки позиції лідерів СДПУ(о) було прийнято давно очікуване рішення про ліквідацію символіки УРСР на фронтах Верховної Ради. Тоталітарна символіка не близька Партії регіонів та її прихильникам. Агресивно протестуватимуть тільки комуністи і “вітренківці”. Але вибори показали, що народ від них відвернувся, і що їхні протести не призведуть до роз’єднання України. Якби О. Омеляченко переніс пам’ятник комуністичним вождям до музею і перейменував деякі вулиці, як обіцяв після свого першого обрання міським головою, про це вже давно забули б, як забули, як називалися раніше столичні вулиці Сагайдачного, Хмельницького, Олеся Гонча-

ра та Шовковична. Але колишній комуніст О. Омеляченко чомусь передумав. Нагадаємо, що Майдан Незалежності називався площею Жовтневої Революції, а ще раніше — площею Калініна. Європейська площа називалася площею Ленінського Комсомолу, а доти — площею Сталіна. Немає особливих підстав боятися, що якби місту Торез у Донецькій області (*Торез — призвище покійного керівника Французької комуністичної партії, про яку зараз ніхто не згадує*) повернули назву, яка була до 1964 р. — Чистякове, населення вийшло б на протестні акції. Важко також повірити, що В. Янукович, дід з бабою якого втекли з Орловської області на Донбас, рятуючись від розкурчування і виселення до Сибіру, стане захищати символіку і топоніміку комуністичних часів.

Трохи більші проблеми будуть у В. Януковича з державністю російської мови. Р. Богатирьова так пояснила той факт, що їхня партія включила до своєї партійної і виборної програм положення про надання російській мові статусу державної: (*Потому что мы пообещали это нашим избирателям*). А чи не краще було пообіцяти своїм “избирателям” створити для українців, що живуть у містах Донбасу і півдня України, умови, за яких вони могли б навчитися вільно спілкуватися українською? Чи не краще було б спочатку подбати про проблеми української мови, яка ще досі на Донеччині й Слобожанщині відчувається

наймицкою у своїй рідній хаті? У Партії регіонів посилюються на думку своїх “избирателей”, не знаючи, власне, цієї думки. Та обставина, що російському шовінізмові вдалося значною мірою розукраїнити міських українців Донеччини і Луганщини, НЕ ОЗНАЧАЄ, що вони вже перейшли в інший етнічний стан і не вважають чи не почуваються українцями, і в разі поширення використання української мови в освітніх закладах, засобах масової інформації та в службовій діяльності стануть організовано вимагати виходу з України. Згідно з даними останнього перепису населення, більшість населення східних і південних областей України назвала себе українцями. Так, українцями 2001 р. визнали себе у Донецькій області 56 % населення, у Харківській — 70,7 %, у Запорізькій — 70,8 %, у Дніпропетровській — 79,3 %, в Одеській — 62,8 %, у Миколаївській — 81,9 %, у Луганській — 58 %. Лише в Донецькій і Луганській областях кількість громадян, що визнали рідною мовою українську, невелика (відповідно 24,1 % і 30 %), в інших з названих областей таких більшість, а в Миколаївській і Дніпропетровській — переважна більшість (відповідно 69,2 % і 67 %). Перепис населення був своєрідним референдумом. Його і проводили для того, щоб враховувати результати в державній політиці.

Українська мова не стала чужою для російськомовних українців чи навіть для росіян. В Україні важ-

ко знайти людей, які б не володіли українською мовою на пасивному рівні, тобто не розуміли б її. Коли В. Янукович виступає іноді на своїй батьківщині українською мовою, всі його розуміють. То чи не краще було б йому не кликати земляків на мовний референдум, а звернутися до них так: “Дорогі земляки! Ось я, син білоруса і росіянки, вважаю і записую себе українцем. Я вивчив українську мову і користуюся нею на службі. Отож і ви зробіть так!” Російськомовні українці не протестуватимуть, бо в більшості з них ще жевріє козацький дух, що панував колись на південних і східних українських землях.

Усіх людей в Україні турбує соціальна нерівність. Команда В. Януковича мусить стати партнером нового уряду. Нехай опозиційним, але партнером. Нинішня ситуація свідчить про відсутність підстав і передумов для протистоянь між сходом і заходом на соціальній основі.

З викладених вище міркувань можна зробити висновок, що в українському суспільстві попри наявність різних політичних і національно-мовних середовищ нема суперечностей, які могли б призвести до серйозних конфліктів між ними. Поряд із факторами, що роз’єднують українців, є фактори, що їх об’єднують. Переважна більшість громадян України усвідомлює незворотність її незалежності й неможливість повернення до тоталітарних часів. Усіх в Україні сущих об’єднує бодай пасивне володіння українською мовою, тобто її розуміння. Українці знають, що Україна — не Росія. Усі в Україні прагнуть гідного життя. Треба тільки, щоб в Україні з’явилася нарешті справді українська влада.

КОАЛІЦІЙНІ СПОДІВАННЯ І НЕБЕЗПЕКИ

Галина ЛЕВИЦЬКА, член Національної спілки журналістів України, м. Київ

Брак патріотизму серед загалу в Україні призводить до того, що нині майже без широкого громадського спротиву в Одесі встановили пам’ятник російській імператриці, яка нищила українську державність, а в Криму відроджується російський шовінізм і дедалі активніше звучать сепаратистські гасла. Їх без жодної перешкоди виголошує лідер Народного фронту “Севастополь—Крим—Росія” Валерій Подьячий і заявляє, що настав найсприятливіший момент для виходу Криму зі складу України, бо Україна зараз не здатна захистити власний суверенітет і територіальну цілісність. Він закликав депутатів кримського парламенту розпочати процедуру переходу півострова під юрисдикцію Росії.

Народна мудрість каже: мовчання — знак згоди. Парламент Автономної Республіки Крим, у якому нині більшість має партія прем’єр-міністра Віктора Януковича, не засудив цих заяв сепаратистів. Отже, усі слова про його особливу турботу щодо збереження єдності України, які він нині виголошує з усіх можливих трибун у зв’язку з формуванням демократичної коаліції — лише тло для інших дій.

Нарешті про антиукраїнські сили у структурах української влади заговорили і на владному рівні.

Причиною для таких розмов стало свідоме гальмування спорудження у Києві монумента жертвам Голодомору.

Президент України дав доручення центральним та місцевим органам виконавчої влади забезпечити відзначення 2007 року Дня пам’яті жертв голодоморів та політичних репресій на найвищому державному рівні. 24 листопада 2007 року стане початком офіційного відзначення 75-х роковин Голодомору 1932—1933 років. А 2008 рік в Україні, за словами Президента Віктора Ющенка, буде оголошено Роком пам’яті жертв Голодомору. Також глава Української держави має намір внести до Верховної Ради VI скликання проект закону про встановлення кримінальної відповідальності за заперечення світових генцидів — Голодомору та Голокосту. Коли у нового парламенту дійдуть руки до цього закону — важко прогнозувати, бо робота його ще не почалася.

Настав відповідальний період — формування парламентської коаліції. А він може виявитися непростим і для новообраних парламентарів, і для суспільства. Адже спроба оскарження дій Центральної виборчої комісії — “гра на час”, щоб нейтралізувати можливість створення коаліції БЮТ та НУНС.

Президент Віктор Ющенко висловив сподівання, що Верховна Рада якнайшвидше почне працювати, і тоді ж буде остаточно створено демократичну коаліцію.

Він навіть закликав Юлію Тимошенко і В’ячеслава Кириленка якомога швидше узгодити усі нюанси створення коаліції.

Однак окремі представники блоку “Наша Україна—Народна Самооборона” знову розпочали власну гру, як це було 2006 року. Політичний і громадський діяч Богдан Горинь висловив думку: якщо розпочнуться неузгодженості між НУНС і БЮТ, то отриману на виборах перемогу знову буде кинуто під ноги і розтоптане. Так можна зруйнувати надію українців. Відомий американський геополітик Збігнев Бжезінський зауважив: “Якщо в Україні не буде сформовано демократичної коаліції, то може наступити повна апатія серед народу”.

Світлий проміночок у щоденній політичній тріскотні щодо створення парламентської коаліції — те, що в Києві вулицю Січневого Повстання Київська міська рада перейменувала на честь українського гетьмана Івана Мазепи. Найближчим часом вона має намір перейменувати близько 130 київських вулиць, бо досі у столиці чимало вулиць носить імена радянських діячів, які брали участь у репресіях проти українців.

Звичайно, постать Івана Мазепи не сподобалася представникам Партії регіонів (їхня фракція не голосувала за це рішення) і УПЦ Московського патріархату, яка продовжує виголошувати йому анафему. Вони пробують навіть організувати протести “простих людей”, посиляючись на додаткові витрати, пов’язані з переформлюванням документів. Враховуючи те, що не було протестів, коли вулицям давали нейтральні назви, можна говорити, що питання з вулицею Мазепи у Києві має передусім політико-світоглядне значення. А це ще один доказ, що Україні потрібна саме українська коаліція.

ЩО ЩЕ «ЗАСНУВАЛА» КАТЕРИНА II, ДЕ ЩЕ ПРИЛІПИТИ ЇЇ ПАМ’ЯТНИК?

Володимир ПРОЦЕНКО, голова Севастопольського об’єднання “Просвіта”

Президентів України
ЮЩЕНКОВІ В. А.

Вельмишановний пане Президенте!

Ми, члени Севастопольського об’єднання “Просвіта”, реалізуючи своє право, передбачене ст. 40 Конституції України, просимо Вас, вельмишановний Вікторе Андрійовичу, дати належну оцінку окремим антидержавникам, що проникли і вороже діють в органах місцевої представницької і виконавчої влади. Так, депутати від Партії регіонів Севастопольської міської ради прийняли рішення щодо зведення пам’ятника кату українського козацтва — Катерині II, яка закріпачила українців. Голова міської державної адміністрації Куніцин не заперечив. Влада міста оголосила 2008 рік ювілейним. Поширено інформацію, що 225 років тому за указом імператриці Катерини II було засновано Севастополь. Як вдячність за це монархії хочуть піднести її силует над українським Севастополем. Дуже прикро, що місцеве керівництво і доморослі історики “забули”, що нашому місту понад дві тисячі років. Кіммерійці й скіфи його називали Теллапіла, греки — Херсонес, руси — Корсунь, татари — Ахти-Яр, і, нарешті, росіяни — Севастополь. До історії міста Севастополя україножерка Софія Фредеріка Августа Саксен-Ангаль-

т-Цербстська жодного стосунку не має.

За часи головування Куніцина це вже третє рішення про будівництво меморіалів, фонтанів, тротуарів і пам’ятників з мільйонними витратами, хоч сьогодні злидні охопили пенсіонерів, житла напівзруйновані.

Зведення пам’ятників Катерині II в Україні — витівка ідеологів Росії. Ще 1998 року це питання порушувало керівництво Чорноморського флоту РФ, але через спротив місцевих українських та кримськотатарських громадських організацій їхні плани не втілювалися. Особи, що служили в Чорноморському флоті, сьогодні очолюють Чорноморське російське козацтво та мають депутатські повноваження і знову підхоплюють ідею зведення пам’ятника дугогубці, царювання якої, безумовно, — приклад для криміналітету.

Тож які риси патріотизму виховають у молоді пам’ятники зла і розпусти?

Ми вимагаємо від Вас, Вікторе Андрійовичу, як від гаранта миру і спокою в державі, застосувати свої повноваження, послаючись на ст. 11 Конституції України, скасувати рішення про будівництво пам’ятника Катерині II. Ми просимо видати розпорядження про перевірку використання державних коштів у Севастополі, яке теж призупинить задум шовіністів. Ви впевнитесь, скільки коштів відмито і скільки незаконно витрачено на підготовку вигаданого ювілею міста та витрачено на різнобудови.

Ухвалено на зборах 31 жовтня 2007 р.

«ЗА РАДЯНСЬКУ РОБОТУ НІХТО НЕ ПОЗИЧИТЬ ХЛІБА...»

Зінаїда ЯНЕНКО, архівіст Державного архіву Полтавської області

ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ТА ГОЛОД НАВЕСНІ 1929 РОКУ

За часів Богдана Хмельницького українці склали пісню про вільне, щасливе життя: “Ой, немає краще, ой, немає краще, чим у нас в Україні!” То був короткий період волі, коли значна частина посполитих покозачилася, народ скинув “поневолення лядське” і жив надіями на світле майбутнє. Та “скажені сини України” затіяли Руїну, прийшла неволя на три сотні років. Особливо нестерпним стало життя, коли в результаті жовтневого перевороту до влади прийшов Червоний Ісав і проголосив: “Сенс життя — це сите черево, юшка”. У безумстві своїм він сказав, що Бога немає. Правив без совісті, без честі й без розуму. Розум — то втеча від злого, так написано у книзі Іова. Не було Розуму, бо зло творилося повсякденно на величезній території СРСР. Забирали не тільки поживу духовну — виривали з рота у селянина хліб щоденний. Українську націю нищили поступово, але послідовно. Нешадні хлібозаготівлі змушували селян голодувати навесні 1929, 1930, 1931, 1932, а 1933 року змордоване українське село вимирало, бо вже не мало сили боротися.

Читайте документи, думайте, адже під “мудрим проводом” чужих хліб здебільшого забирали свої, сусіди, інколи з партійним квитком, та у більшості “забирачів” його не було. Чи змінилися ми з тих часів? Чи усвідомили себе єдиним народом, який здатний будувати державу, а не палаци для можновладців?

Документи, які публікуються, зберігаються у Державному архіві Полтавської області. Вони відтворюють механізм хлібозаготівель, розповідають про голодний березень-квітень 1929 року. Джерела подані мовою оригіналу зі збереженням стилю викладу і всіх мовних особливостей часу, тому трапляються русизми, українізми, не вживані нині слова. Орфографічні та грубі пунктуаційні помилки виправлені без застережень.

Протягом 1925—1930 років вищою адміністративно-територіальною одиницею на місцях були округи, яким підпорядковувалися райони. Документи віддзеркалюють події, що відбувалися в населених пунктах Кременчуцької округи.

ІЗ МЕМОРАНДУМУ У СПРАВІ ПЕРЕКРУЧЕННЯ ЛІНІЇ РАДВЛАДИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ХЛІБОЗАГОТІВЛІ В ЧОТИРЬОХ СЕЛАХ ОНОПРІЇВСЬКОГО РАЙОНУ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ОКРУГИ, ЩО МАЛО МІСЦЕ 25—30 БЕРЕЗНЯ 1929 РОКУ

У перших числах квітня біжучого 1929 р. Кременчуцька окружна прокуратура одержала відомості, що по деяких селах Онопріївського району, як в Омельнику, Зибкомі, Іванівці та в самій Онопріївці, під час проведення хлібозаготівель, за час 25—30 березня, були припущені з боку службових осіб перекручення, які виявилися в арештах деяких селян, нанесенні деяким селянам образ тощо лише за те, що вони відмовлялися продати певну кількість хліба.

Проведенням передсудовим слідством, під час якого було допитано понад 120 осіб, встановлено наступне:

У 20-тих числах березня по

зазначених селах був встановлений такий метод заготівки: скликалися куткові збори, на яких робилася доповідь про хлібозаготівку, після якої зазначеному кутку або сотні пропонувалося прийняти намічений план.

Коли план на цих зборах приймався, то негайно ж обиралася комісія із селян цього ж кутка, яка визначала, хто на цьому кутку або сотні є хлібодержателем і яку кількість він може продати. Після того викликалися до цієї комісії ці селяни і кожному з них пропонувалося продати намічену кількість пудів хліба. Коли ж такий метод себе цілком не виправдав, уповноважений, що були призначені від РВК по цих селах, почали викликати цих окремих селян, що уперто не продавали своїх лишків, до себе, де загрозами висилки на Соловки, за межі округи, арештами і т. п. примушували їх продати ту кількість хліба, яку на кожного з цих селян було призначено кутковою комісією, а саме:

По селу Омельник.

Уповноваженим по зазначеному селу від РВК був гр. Чаплянка Петро.

Числа 27—28 березня 1929 року після того, як куткові збори не дали бажаних наслідків щодо повного виконання плану по селу, Чаплянка почав викликати до себе у сільраду тих селян, що не продали наміченої комісіями кількості хліба. Коли ж після його пропозицій продати хліб селянин відмовлявся, кажучи, що в нього хліба зайвого вже немає, Чаплянка починав йому загрозувати висилкою на Соловки, за межі округи тощо, коли і це не допомагало, він його об'являв заарештованим і саджав у хату-читальню, де біля дверей поставив виконавця Токаря Грицька (бідняка безлошадного), якому заявив: “Я тобі даватиму заарештованих, но нікого з них не випускай”. Таких арештованих з 8 години ранку до 7—8 години вечора набралось осіб 40—50, і лише увечері вони ним бу-

ли одпущені. Були серед арештованих середняки і навіть бідняки, члени КНС, а саме: Письменний Андрій, член КНС, якому пропонувалося вивезти 2 пуда (далі список бідняків та середняків)... Ткаченко Христофор — середняк, якому Чаплянка заявив: “Що схочемо, то й зробимо, хоч декого і на Далекий Схід одправимо, но план виконаємо, но через вас Комуністична партія не загине...”

Документ чималий, далі розповідається, як Чаплянка добився свого: погнав найзаможніших заарештованих селян до райцентру в міліцію, а ті з дороги повернулися і вивезли свій хліб. По інших селах теж мордували селян. В Онопріївці батько просив сина-уповноваженого пожаліти брата, бо у того велика сім'я і зайвого зерна немає, а син накричав на батька, що його теж заарештує, батько заплакав та й пішов. Інший уповноважений на зауваження селянина-бідняка, що забирають останнє, хоч вішайся, сказав: “Пускай всі вішаються, аби хліб вивезли”.

Ф. п. 16, оп. 1, спр. 102, арк. 11-17

У квітні 1929 року селяни голо-

дували. Підтверджує це наступний документ.

Із спецдонесення Кременчуцького окружного відділу ДПУ Кременчуцькій контрольній комісії Робітниче-селянської інспекції про голод та настрої голодуючих селян станом на 24 квітня 1929 року

Отмечаем обострение голода. Оказываемая помощь местами явно недостаточная, что приводит к отрицательным реакциям бедноты и актива, участвующего в кампании хлебозаготовок.

Заслуживают внимания поджоги в Кишенковском районе беднотой зажиточных крестьян и слабая работа комиссий по помощи, в частности отсутствие контроля со стороны районных (комиссий) за деятельностью сельских (комиссий).

“Помощь не получают”

С. Козельщина Бригадировского района. Голодающими ограблен млин. 10 апреля во время раздачи печеного хлеба около сельсовета был плач и нарекание голодающих на то, что если в семье голодают пять человек, то помощь оказывается одному. Часть голодающих никакой помощи не получает.

“Обманывать умеете”

С. Рублевка Глобинского района. По наряду дано на апрель 35 пудов, т. е. на каждого голодающего пришлось к выдаче по 2 килограмма. Отмечаются случаи опуханий. Настроение голодающих злобное и требовательное. Есть случаи заболеваний детей-школьников, которые вообще, позанимавшись 2—3 часа, уходят с головной болью. 18 апреля вдова Войтенкова, увидя у других женщин кусок черного хлеба, со слезами просила дать ей небольшой кусочек для 3-х детей. План хлебозаготовки в Рублевке выполнен на 154 %, в связи с этим обещали увеличить помощь голодающим, но это оказалось на словах, “помогали, помогали, а нам только пообещали — обманывать умеете”, — говорит голодающая.

“Нужно объединяться”

С. Погребы Глобинского района. Оказываемая помощь распределяется по 10 фунтов на голодающую семью. Каждый день в сельсовете можно слышать настоячивые требования хлеба и угрозы работникам сельсовета. В последнее время среди голодающих отмечаются разговоры: “Нужно объединяться бедноте и идти жаловаться в район”.

В наличии также топливный голод, так бедняк Слюта разобрал полхаты, спалил крышу, разбирает деревянные части для топки, (крестьянами) разбираются заборы, рубятся даже фруктовые деревья.

“Здесь хлеба нет”

С. Шепелевка Глобинского района. Голодающий бедняк Третьяк обратился к уполномоченному РИК'а Кругляку за советом, где ему искать помощи, последний, вывернув карман, сказал: “У меня здесь хлеба нет”, после чего ушел.

“Что это — издевательство?”

С. Борисы Глобинского района. Весь мерчук роздан еще в марте месяце. В настоящее время в сельсовете имеется больше 100 заявлений на помощь. Обследование голодающих на то, что все подавшие их действительно голодают. В ссыпке ЕПО имеется 300 пудов навезенного хлеба, беднота, особенно актив, работавший по хлебозаготовке, требует распределить это зерно по голодающим. Ежедневно в сельсовете стоит ругань. Особенно волнует бедняцкий актив, разговоры которого носят характер: “Посылали нас на хлебозаготовки, рвали мы сапоги, переругались со всем селом, а теперь сами не имеем хлеба и должны сдохнуть от голода, т. к. нам ведь за советскую работу никто не даст хлеба взаимы, что это, издевательство над бедняком или что?”

Со стороны кулачества заметно использование этого положения и агитация: “Может вам кто и помог бы, но ведь вы коморы все очистили, весь хлеб вывезли в кооперацию, а она из села, не оставили ничего бедняку”.

“Вольнка”

20 апреля в с. Манжелее Великокрынковского района толпа женщин и детей до 300 человек, благодаря агитации трёх беднячек-вдов, всегда сдающих свою землю с половины и к Новому году остающихся без хлеба, под влиянием временного ослабления снабжения голодающих подошла к сельсовету и с угрозами потребовала открытия и раздачи хлеба из ссыпки кооперации. Там находилось 9000 пудов зерна, не вывезенного в связи с бездорожьем. С толпы были призывы разгромить ссыпку, сельсовет и т. д., но активных действий толпа не приняла. Прибывшими представителями района часть особо нуждающихся была хлебом снабжена, и настроение толпы получило перелом в лучшую сторону, и все разошлось.

“Боже, царя храни”

С. Еремеевка Жовнинского района. Бедняк Поливар говорил: “Очень плохо жить, хлеб дорогой, а еще не достанешь. Все дорого, остается бедноте одно петь: “Боже, царя храни”.

“Неудовлетворенность помощью”

С. Ханделевка Кишенского района. Доставка и помощь в апреле задержана, в связи с чем положение голодающих отчаянное. Имеются случаи опухания и один случай смерти от голода...

“Я тебе дам муки, но...”

С. Онуфриевка Онуфриевского района. К председателю КНС Кохно поступило заявление о помощи от беднячки Кочетковой М. Д., к ней на дом пришел Кохно, заявивший: “Я пришел к тебе узнать, есть ли у тебя мука или нет”, после чего стал принуждать её к сожительству, заявляя: “Я дам тебе муки на отработок”. Кочеткова выгнала Кохно из хаты и заявила об этом на собраниях бедноты.

Начальник КООГПУ: Лея
Начальник УЧОСО: Терский
Ст. уполномоченный: Черкалов
ДАПО ф.п. 16, оп. 1, спр. 106, арк. 56, 57, 59

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА-2008

Дорогі читачі!

Розпочалася передплата на Всеукраїнський просвітнянський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” на 2008 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 37 грн. 86 коп.;
на півроку — 19 грн. 18 коп.;
на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пере-свідчилися, що на його шпальтах присутні актуальні публікації на мовну тематику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв'ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, вирає всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та заігуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

ВІДНОВИТИ ІСТОРИЧНУ ПРАВДУ

Олександр ЛИТВИНЕНКО
Фоторепортаж автора

Згідно з Указом Президента України “Про заходи у зв'язку з 70-ми роковинами Великого терору — масових політичних репресій 1937—1938 років”, в Україні передбачено низку заходів з ушанування пам'яті загиблих на гідному державному рівні.

Так, у перші дні листопада у Києві біля пам'ятника Лесю Курбасу відбувся мітинг-реквієм з ушанування пам'яті знищених у роки Великого терору. Тут зібралися родичі репресованих та всі небайдужі. Прибули і Президент України Віктор Ющенко, глава уряду Віктор Янукович, мер столиці Леонід Черновецький, губернатор Київщини Віра Ульянченко, інші високопосадовці.

— Сталінізм нищив Україну й українців з особливою ретельністю та масштабною, — мовив Віктор Ющенко. — Першими винищили лідерів нації, другими — носіїв генетичного коду нації — українських селян, а третього удару було завдано в саме серце — знищено еліту та духовенство, культурних та духовних провідників нації. Ці втрати — непоправ-

ні. Ми не маємо права забувати страшні злочини тоталітарного режиму. Але маємо змогу відновити історичну правду та справедливість і добрі імена невинно закатованих...

Потім відбулася панахида.

Загалом тільки у перші дні листопада 1937 року в урочищі Сандармох на півдні Карелії, неподалік Біломорканалу, енкаведисти розстріляли 1111 політ'язнів Соловецької тюрми особливого призначення. Цей масовий розстріл був подарунком НКВС до 25-річчя Великої жовтневої революції. Кажуть, першими помирають найкращі. У ті роки винищили тих, кого не вистачає нашій державі нині. Серед репресованих у ті роки творець театру “Березіль” Лесь Курбас, поет Микола Зеров, драматург Микола Куліш, письменники Валер'ян Підмогильний, Павло Филипович, Олександр Слісаренко, Валер'ян Поліщук, Григорій Епік, Михайло Яловий, батько і син Микола та Марко Вороні, творча родина педагогів та митців Крушельницьких, історик Матвій Яворський, професор Сергій Грушевський, міністр фінансів УРСР Михайло Полоз, науковці Степан Рудницький, Микола Трохименко...

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЦУК

В. о. головного редактора, перший
заступник головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ мови
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Уляна ГЛІБЧУК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301246
Загальний наклад — 52000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

ТОТАЛІТАРНО-КОМУНІСТИЧНУ ЧУМУ — ПІД ЗАБОРОНУ!

7 листопада противники комуністичної ідеології після заборони проведення заходів на Майдані Незалежності провели акцію “Вшанування жертв більшовицького перевороту в 1917 році” на Михайлівському майдані біля пам’ятника жертвам голодомору, на якій прийняли звернення до Президента України, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

ЗВЕРНЕННЯ

**до Президента України,
Верховної Ради України,
Уряду України
щодо заборони організацій,
які сповідують
комуністичну ідеологію**

90 років тому, 7 листопада 1917 року в Росії відбувся більшовицький заколот. На 1/6 частині земної кулі розпочався великий терор. Світ здригнувся від рік крові невинно вбитих людей, масових тортур, жаху голодомору. Все це мало назву більшовизм, а надалі — комунізм.

Комуністи принесли на багнетах новітнє рабовласництво та людиноненавистництво.

За 90 років панування комуністичних режимів у різних країнах світу було знищено понад 150 млн людей. Наші попередники на собі відчували комунізм, а тому казали: “Серп і молот — смерть і голод”.

Лише Україна втратила в голодоморах, від неопосильної праці в концтаборах, колгоспах, від репресій, терору, у Другій світовій війні, яку готував й спровокував комуністичний режим, десятки мільйонів людей.

Душі безневинно замордованих комунізмом людей сьогодні волають до нас — настав час припинити знущання над пам’яттю загиблих, дозволяючи комуністам влаштовувати кривавий бенкет на 17-му році Незалежності України. Це наруга над пам’яттю не лише загиблих від комунізму, а й над пам’яттю рідних і просто живих людей.

Ми звертаємося до владних структур з вимогою заборонити діяльність партій, громадських організацій, які сповідують комуністичну ідеологію. Адже їхня легальна діяльність — наруга над пам’яттю мільйонів невинно зни-

щених комуністичним режимом українців.

У разі відмови від вимог української громадськості влада має нести відповідальність перед українським народом як співучасник злочинів комунізму проти людства з відповідними наслідками.

Оргкомітет підготовки та проведення міжнародного суду над злочинами комунізму проти людства

Товариство “Меморіал” ім. Василя Стуса;

Всеукраїнське товариство політичних в’язнів та репресованих;

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка;
Всеукраїнське об’єднання “Свобода”;

Українська партія;

Київська організація Спілки офіцерів України;

Українська народна партія;

Конгрес Українських націоналістів;

Асоціація дослідників голодомору;

Українська Республіканська партія Левка Лук’яненка;

Народний рух України;

Організація Українських Націоналістів;

УНА-УНСО;

Всеукраїнська молодіжна громадська організація “Молода Просвіта”;

Міжнародна ліга “Матері і сестри молоді України”;

Організація Українських Націоналістів (державників);

Всеукраїнське об’єднання ветеранів;

Молодіжний Націоналістичний Конгрес;

Всеукраїнська ліга українських жінок;

Студентське братство

ЗАКОН ПРО ДЕРЖАВНУ МОВУ ПРО КОГО?

Іван ЮЩУК,
професор Київського міжнародного університету, заслужений діяч науки і техніки України

В інтерв’ю газети “Україна молода” за 10 листопада 2007 року речник Федерації футболу України Сергій Васильєв на запитання кореспондента “Чому ваші секретарі при виконанні службових обов’язків пишуть листи, зокрема до “УМ”, російською мовою?” відповів: “Федерація є громадською організацією. Це означає, що закон України про державну мову не про нас. Це про державні установи, які зобов’язані здійснювати листування українською мовою”. А треба знати, що цей п. Васильєв свого часу був головою управління інформаційної політики адміністрації Президента Кучми і його навіть звинувачували в причетності до так званих “темників” — тож закони, зокрема й про дер-

жавну мову, мали б бути йому відомі.

У Законі “Про мови в Україні” від 28 жовтня 1989 року, на який, як досі чинний, посилається Конституційний Суд України в своєму Рішенні від 14 грудня 1999 року, у статті 11 чітко записано: “В Українській РСР мовою роботи, діловодства і документації, а також взаємовідносин державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій є українська мова”. У згаданому вже Рішенні Конституційного Суду України теж недвозначно роз’яснено: “Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов’язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя”. Отже, закон про державну мову однаково стосується і державних установ, і громадських організацій, і будь-якого публічного мовлення. І його не слід ігнорувати чи по-своєму криво тлумачити.

КОМУ Ж ПАМ’ЯТНИКИ?

Павло СВИЩ,
м. Бахмач Чернігівської обл.

Що ж це коїться в рідній Україні? Пам’ятник Катерині II та ще з благословення духовенства Української Православної церкви Московського патріархату! Та й чого чекати, якщо в Україні й досі немає Української церкви, проповіді виголошують російською. Пам’ятник деспотці, розпусниці, гнобительці України — в Одесі!

Усе в нас не так. Візьмімо пам’ятники Леніну. Практично всюди залишився стояти вождь з піднятою рукою. Куди вказує — невідомо. Демонтувати не можна.

Пане Президенте, Павле Мовчан, Левку Лук’яненко та вся прогресивна національна інтелігенція, не допустімо наруги над своїм українським народом. Можливо, я не маю права робити такі заяви і звернення до перших осіб України, але це необхідно. Якщо ми допустимо ганьбу в Одесі, то в Батурині комусь заманеться поставити пам’ятник Меншикову. Ну і що дивного, скажуть москвофіли, адже він бував колись біля Батурина (маю на увазі Меншикова).

У Ніжині прогресивна молодь України ініціювала “звалити” пам’ятник Леніну, який стоїть в місті. І що ж? Віз і нині там.

ХТО ВІДШКОДУЄ ЗБИТКИ ЗА ЕКОЛОГІЧНУ КАТАСТРОФУ

Недільний шторм став причиною безпрецедентної надзвичайної події в Азовському і Чорному морях — за один день у результаті шторму в Керченській протоці постраждало відразу шість російських суден — чотири з них затонули, зокрема два суховантажні судна з сіркою, аварії зазнав танкер, а в південно-західній частині коси Тузла сіла на міліну баржа Дика. У цьому ж районі на міліну сів морський кран з однією людиною. Зниклими безвісти вважаються 23 моряки.

Зазнав аварії танкер Волга-нефть-139, і понад дві тисячі тонн мазуту потрапило у воду. Екологи б’ють тривогу — аварія може мати серйозні екологічні наслідки.

Навіть російське МНС визнало: “Причиною сьогоднішніх надзвичайних ситуацій, швидше за все, стало нехтування екіпажами суден штормовими попередженнями, які розсилали всім напередодні”.

Чи відповідь Росія, зокрема й матеріально, за збитки, завдані Україні?

У СІВЕРСЬКО-ДОНЕЦЬКУ ЗНОВУ ШАБАШ?

10 листопада в Ялті відбулися збори ініціативної групи представників органів місцевого самоврядування центральних міст південного сходу України і Криму.

Як розповів представник ініціативної групи народний депутат Вадим Колесніченко, він і його однодумці звернулися до своїх колег з пропозицією провести з’їзд депутатів усіх рівнів. На ньому планують розглянути два питання: гуманітарну ситуацію в Україні та “захист прав російськомовних громадян” України. Місцем з’їзду ініціативна група визначила місто Сіверськонецьк Луганської області.

За матеріалами мережі Інтернет

КАТЕРИНІНСЬКА ЦЕРКВА: БЛОКАДУ ЗНЯТО, ВІРЯН НЕ ПУСКАЮТЬ, ХРАМ І ЕКСПОНАТИ ПОШКОДЖЕНО. ХТО ВІДПОВІСТЬ?

Петро АНТОНЕНКО

Нарешті після майже півторарічної блокади звільнено з облоги багатостраждальну Катерининську церкву Чернігова. Нагадаємо, що цей старовинний козацький храм кінця XVII—початку XVIII століття торік у квітні розпорядженням голови обласної державної адміністрації М. Лаврика нарешті передали в користування козацькій православній громаді, яка близько 15 років добивалася цього. Офіційно церква перебуває на балансі Національного історико-культурного заповідника “Чернігів стародавній”, тобто це державна власність. Останнім часом заповідник передавав її в оренду Чернігівському державному історичному музею, який відкрив тут свій філіал — Музей народно-прикладного мистецтва Чернігівщини.

Для експонатів музею-філіалу підшукували нове місце, храм планували мирно передати вірянам. І раптом літньої ночі, напередодні завершення вивезення експонатів, церкву було заблоковано наметами. Їх встановили представники Прогресивної соціалістичної партії і церковники та віруючі єпархії Московського патріархату. У такий спосіб вони прагнули не допустити в церкву козацьку громаду. А річ у тому, що ця громада належить до Київського патріархату. Нахабним блокуванням не обмежилися. Московські церковники разом із однією з мікропартій

Пошкоджено експонати вартістю в мільйон гривень. На терміновий ремонт церкви треба не менше мільйона. Хто заплатить? Міліція, Московська церква, політики? Чи НІХТО?

оскаржили в суді розпорядження губернатора про передачу церкви.

Наші неспішні суди цю справу розглядали понад рік, тому релігійна громада не могла зайти в храм. Але чому тоді сюди не могли потрапити й працівники Історичного музею та Національного заповідника — господарі приміщення? До речі, заповідник зостається господарем за будь-яких обставин, навіть після передачі церкви в користування вірянам. Нагадаю, що йдеться про державні організації. Між тим, з церкви так і не встигли вивезти експонати приблизно на мільйон гривень. Понад рік було бездоглядним й саме приміщення церкви. Весь минулий осінньо-зимовий сезон так і не було ввімкнено опалення. Та й як інакше, коли блокувальники нахабно нависли на двері свої замки, обкрутили їх дротом і не підпускали нікого й близько? Міліцейські наряди понад рік стерегли цей замок і блокувальників. Численні звернення дирекції заповідника до правоохоронних органів залишилися без реагування.

Позивачі, програвши в Чернігові всі судові процеси, несподівано виграли апеляційний у столиці. Київський апеляційний адміністративний суд прийняв рішення скасувати згадане розпорядження голови облдержадміністрації про передачу церкви громаді. Мотивували рішення тим, що під час передачі таких об’єктів потрібне погодження відповідних органів охорони культурної спадщини. Але суд чомусь “не помітив”, що таке погодження від Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства вже існує. Звичайно, облдержадміністрація і віруючі Київського патріархату оскаржать це рішення. Тобто судові баталії тривають.

А що ж із церквою й експонатами? Нарешті чернігівська міліція отримала чітку вказівку і 8 листопада розблокувала храм. На другому році блокади представники заповідника і музею нарешті змогли зайти у свій об’єкт. Науковці побачили сумну картину, що, врешті, й очікували. Комісія все детально зафіксувала й склала протокол. У ньому відзначено, зокрема, що безцінні експонати зазнали серйозних ушкоджень, можливо, й непоправних. А серед цих експонатів — унікальний рушник, якому вже третє століття, інші вироби народних майстрів. Не лише тканини, а й дерев’яні вироби вкрила пліснява, грибок, все поточила міль, тля. Зіпсована

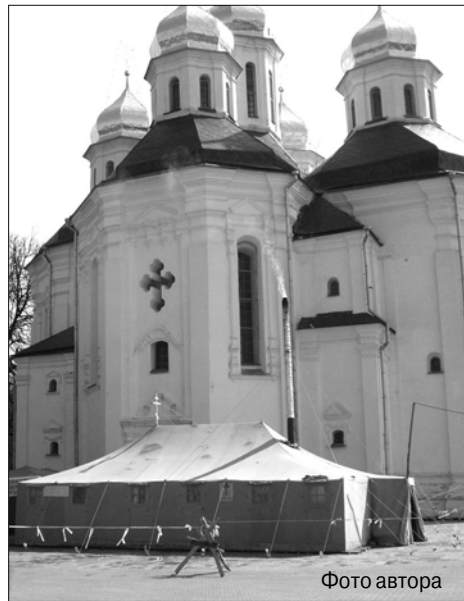

Фото автора

система опалення. За найскромнішими підрахунками, церкві й експонатам завдано шкоди на мільйон гривень.

У той же день експонати вивезли з церкви. Те, що можна відреставрувати, врятувати, спробують відновити. Заповіднику, тобто державі треба негайно починати ремонтно-реставраційні роботи у церкві, до речі, всього кілька років тому за невеликі кошти відреставрованої. Але втраченого не повернеш. Схоже, ми втрачаємо й елементарне почуття відповідальності, відчуття того, що повинна існувати державна влада, яка дбає про суспільні інтереси. Хто відшкодує збитки, хто врешті відповідь за цей безлад?

В. І. СОЗАНСЬКИЙ,
відділення Морської геології
НАН України;
П. М. ЧЕПІЛЬ,
Інститут “Науканафтогаз”
НАК “Нафтогаз України”

У наш час широкого розголосу набула хибна думка про те, що нафту й газ незабаром буде вичерпано: нафту — через 20 років, газ — через 50, і людство впритул підійде до енергетичної кризи. Ці песимістичні висновки про майбутнє нафтової енергетики ґрунтуються на теорії органічного походження нафти — з органічних решток у породах, із яких неможливо отримати великі поклади нафти.

Зовсім по-іншому оцінює перспективи розвитку нафтової промисловості світу неорганічна теорія, згідно з якою нафта утворилася в глибинних надрах Землі в результаті неорганічного синтезу й проникла по розломах у верхні частини земної кори, де й утворила родовища.

Оцінку світових запасів нафти з позицій органічного й неорганічного уявлення про природу нафти свого часу провели американські дослідники А. С. Ласага та Х. Д. Голланд (Lasaga., Holland, 1971) і опублікували результати своїх досліджень в авторитетному американському журналі Science (Наука). За їхніми розрахунками, кількість нафти, яку здатна продукувати вся органіка Земної кулі, можна зобразити у вигляді плівки завтовшки 2,5 мм, що рівномірно покриває всю поверхню планети.

У випадку неорганічної природи нафти товщина такого шару дорівнювала б 10 км. А це означає, що нафти на Земній кулі з позиції неорганічної теорії нафтоутворення у 8 мільйонів разів більше, ніж запасів за органічною теорією походження. Тому прихильники неорганічної природи нафти вважають, що на Земній кулі є колосальна кількість неврахованих вуглеводнів, достатня для потреб людства на тисячі років. А прихильники органічного походження нафти час від часу піднімають тривогу про наближення енергетичної кризи у зв'язку з вичерпанням світових ресурсів.

Спеціальне дослідження цієї проблеми, яке виконав американський геолог П. Прайс 1947 року, показує, що відколи Дрейк 1859-го пробурих першу в світі нафтову свердловину, майже кожні п'ять років хтось сигналізував про виснаження запасів нафти й газу. При цьому найрезонансніші заяви надходили від авторитетних фахівців, які мали у своєму розпорядженні найповнішу інформацію про запаси корисних копалин і були детально ознайомлені з геологічною будовою родовищ.

Так, провідний американський геолог XIX ст. С. А. Ашбернер 1886 року застерігав уряд США щодо необхідності бережливого ставлення до нафти у зв'язку з швидким наближенням вичерпання її ресурсів. А його співвітчизник Т. Дей 1909 року подав рапорт у Білий дім про те, що ресурси нафти в США остаточно буде вичерпано між 1935—1944 роками.

Авторитетний американський геолог Д. Уайт, він же головний геолог Геологічної служби США, доводив 1920 року, використовуючи великий фактичний матеріал, що видобуток нафти в США досягне свого максимуму через 3—5 років, після чого піде на спад, і стверджував, що він ніколи не перевищить 540 млн барелів на рік (57 млн т). Хоч у 70—80 роках минулого сторіччя США видобували нафти вдесятеро більше.

Особливо великий резонанс про вичерпання світових ресурсів нафти й газу та про наближення енергетичної кризи виник у 70-ті роки минулого століття, коли арабські країни ввели ембарго на постачання нафти в Західну Європу, США і Японію, й там стали з'являтися ознаки економічної кризи. Журнали й газети зарясніли заголовками: “Ера дешевої нафти закінчується”, “Світові запаси нафти виснажуються”, “Уже видніє дно колодязя, з якого людство черпає нафту”. Один із найавторитетніших геологів-нафтовиків американський учений Г. Гедберг попереджав про необхідність звикнути до того, що запаси нафти на Земній кулі обмежені й незабаром будуть вичерпані. Він писав: “Ми живемо зараз у короткому й швидкоплинному відтинку часу світової історії, який можна назвати “нафтовою добою”. Ми мали кам'яну добу, бронзову добу, залізну добу, і майбутні історії наречуть нашу добу нафтовою, коли людство повністю залежить від нафти. Але

ця доба буде короткою, тривалістю не більше 200 років...”

Результати вивчення протягом останніх років конкретних нафтових і газових родовищ світу показують, що нафта й газ — відновлювані корисні копалини, і можливо, що ці цінні енергоносії невичерпні. У багатьох регіонах світу отримано матеріали про те, що нафта й газ постійно підживлюють родовища.

Уперше на приплив нафти з більших глибин у пласти, які експлуатують, звернули увагу сто років тому старогрозненські нафтовики. Геолог Л. І. Баскаков на III Всесвітньому нафтовому конгресі в Бухаресті у 1907 р. подав розрахунки з видобутку нафти з середньоміценових покладів Старогрозненського нафтового родовища, з яких випливало, що кількість нафти, видобутої до 1907 р., не могла вміститися в тих покладах. На думку Л. І. Баскакова, у верхні частини ро-

ПРО НЕВИЧЕРПНІСТЬ СВІТОВИХ ЗАПАСІВ НАФТИ Й ГАЗУ

довища за рахунок вертикальних перетоків надходила нафта з більших глибин. Згодом нафту того родовища відкрили в більш глибокозалегаючих третинних та крейдових відкладах. Та й в інших родовищах об'єднання “Грознефть” відзначало додатковий приплив нафти за рахунок вертикальної міграції. Тому запаси окремих родовищ перераховували у бік збільшення по три-чотири рази, оскільки сумарний видобуток був набагато більшим від підрахованих запасів. У наші дні після тривалих простоїв свердловин, викликаних воєнними діями в Чечні, нафта, яка надійшла з глибин, почала заповнювати родовища та з'являтися на поверхні, що призвело до відновлення кустарного видобутку нафти з неглибоких свердловин, які раніше були сухими.

Великий вплив на формування поглядів геологів-нафтовиків на зберігання родовищ нафти й газу мали дослідження В. А. Соколова щодо проблем дегазації надр Землі. В. А. Соколов і його співробітники протягом багатьох років вивчали проблеми дифузії та мікрофільтрації вуглеводневих газів через гірські породи. На основі цього вони опрацювали прямі геохімічні методи пошуку родовищ нафти й газу, відомі як газова зйомка, і встановили, що з родовищ постійно виділяються вуглеводні, внаслідок чого відбуваються великі втрати нафти й газу протягом геологічного часу. Соколов зробив висновок, що в давніх породах, наприклад палеозойських, не можуть зберегтися скучення газу, бо його поклади руйнуються з плином часу внаслідок дифузії. Отже, існування покладів нафти й газу в палеозойських породах можливе тільки за умови підтоку нових порцій вуглеводнів.

Явища підтоку вуглеводнів із глибин до поверхні дуже поширені на Земній кулі й відбуваються в гігантських масштабах. Вони чітко виявляються у водних середовищах, ніж на суші, тому бульбашки метану, що піднімаються з глибин, помітні у воді навіть неозброєним оком. Наприклад, у Чорному морі виявлено колосальні руйнування метану, які чітко фіксуються на ехограмах у вигляді димів чи факелів, кількість яких складає 4000 проявлень. Розрахунки показують, що з дна моря за добу виділяється 1 млрд кубометрів газу. А це свідчить про потужний потік вуглеводнів із глибин Землі й дає змогу зробити висновок, що Чорне море — одне з найперспективніших у світі щодо нафтових шарів й містить у своїх надрах більше нафти й газу, ніж Каспій чи Північне море.

Відкриття в останні роки надгігантського родовища нафти на Чорноморському шельфі біля берегів Криму на структурі Суботіна, запаси нафти якого удвічі більші від усіх запасів нафти, відкритих в Україні за 150-річну історію нашої нафтової промисловості, свід-

чить про величезні перспективи відкриття нових покладів нафти й газу в Чорному морі. Отже, Україна в недалекому майбутньому має стати передовою нафтовидобувною державою світу.

Українським нафтовикам відомі факти, що з Шебелинського газового родовища вже давно викачали підраховані запаси газу (430 млрд м³), проте родовище досі діє. За 50 років експлуатації, що розпочалася 1956-го, із Шебелинського газового родовища викачали майже 600 млрд м³, тобто кількість газу збільшилась на 170 млрд м³. Тобто за рік у Шебелинське родовище додатково з глибин надходить понад 2 млрд м³ газу.

Прикладом родовищ, у яких зафіксовано приплив нафти у пласти, які експлуатують, є також найбільші нафтові родовища в Україні — Гнідинцівське та Леляківське. З цих родовищ уже давно викачали втричі більше нафти, ніж підраховані запаси. Проте вони пра-

цюють і досі. Нагадаю, на Гнідинцівському родовищі з пласта К-1 (верхній карбон) видобуто нафти вп'ятеро більше, ніж очікували.

Ще промовистіші дані на Леляківському нафтовому родовищі. Видобуті запаси з горизонту П-1-3 у 1,5 раза перевищують затверджені геологічні запаси, які теж перераховували двічі. З цього пласта видобуто вдесятеро більше нафти, ніж очікували за нормами видобутку. Родовище перебуває в розробі.

Цікаві результати отримано на відпрацьованих і виведених із розробки газових родовищах: Пролетарському (початкові запаси газу 17,6 млрд м³), Білоусівському (початкові запаси газу 2,5 млрд м³), Чорнуському (початкові запаси газу 0,5 млрд м³). Під час перевірки виснажених покладів цих родовищ з'ясували, що вони повністю відновилися протягом 15—20 років. Пластові тиски свердловин стали такими, якими були під час їхнього відкриття 1966 р.

Про сучасне формування покладів нафти й газу свідчить розподіл тисків у Рудівсько-Червонозаводському газоконденсатному родовищі в Дніпровсько-Донецькій западині, яке перебуває в розробі.

Сьогодні є багато даних про поповнення запасів нафти й газу в родовищах у низці регіонів світу. До таких належать блок 330 (Юджин Айленд) у Мексиканській затоці, деякі родовища басейну Кук Інлет (Аляска), кілька нафтових родовищ в Узбекистані, Татарстані (унікальне Ромашкінське родовище), Азербайджанські родовища, газовий супергігант

Гронінген (Голландія), унікальне нафтове родовище Гавар у Саудівській Аравії, Пам'ятно-Сасівське родовище у Нижньому Заволжі, Білий Тигр на південно-в'єтнамському шельфі тощо.

Передові нафтовидобувні країни світу вивчають відновлення запасів нафти й газу в родовищах, що розробляються.

Російський уряд віділив на такі роботи суму, еквівалентну 10 млн доларів. Об'єкт дослідження — Пам'ятно-Сасівське нафтогазове родовище в Нижньому Поволжі. Роботи виконував Московський університет та ООО “Лукойл-Волгоград НІПІморнефть”. Отримано незаперечні факти припливів нафти й газу в родовище.

Ще разуючіших результатів досягли американські нафтовики, які витратили на такі роботи сотні мільйонів доларів. Об'єктом дослідження було гігантське, за американськими мірками, нафтогазове родовище Юджин Айленд (блок 330), за 272 км на південний захід від м. Нового Орлеана на глибині 200 м. Роботи виконувала Ламон-Догерська Обсерваторія Землі при Колумбійському університеті.

Вивчення механізму поновлення запасів нафти й газу родовища Юджин Айленд американські фахівці провели з американським розмахом. Крім Ламон-Догерської Обсерваторії Землі, до вивчення проблеми підключилися більшість наукових центрів США, такі як: Океанографічний Інститут (Вудс Хол), Корнеллський університет, Луїзіанський державний університет, Мічиганський технологічний університет, Каліфорнійський університет (Санта Барбара), університет Колорадо, Пенсільванський державний університет, Техаський університет, а також практично всі міжнародні нафтові компанії (Шелл, Мобіль, Ексон, Аджіп, Амоко, Арко, Шеврон, Коноко, Ельф Актіан, Пензіол) та інші організації.

На базі цих структур створено Мережу Досліджень Глобальних Басейнів (Global Basins Research Network).

Координатором Мережі призначено др. Р. Н. Андерсена із Ламон-Догерської Обсерваторії Землі при Колумбійському університеті. Окрім нафтових компаній роботи фінансував Департамент енергетики США.

Вивчивши темпи підтоків нафти на родовищі Юджин Айленд (блок 330), спочатку запропонували збільшити видобуток нафти й газу шляхом поліпшення пористості продуктивних горизонтів. Проведені роботи виявилися малоефективними.

Згодом висунули нову ідею: видобувати нафту й газ безпосередньо з зони розломів. Для цього провели високоточну сейсміку, визначили положення розломів і пробурили свердловину, яка прямо увійшла в зону розломів. “У результаті було виявлено раніше недосяжні глибинні резерви, які перебувають під геостатичним тиском. Ми здійснили чудесне відкриття — розкрили резервуари, які на наших очах постійно поповнюються новими порціями мігруючих вуглеводнів, причому темпи поповнення близькі до темпів відбору!” (Р. Н. Андерсен).

Нові дані про швидке відновлення покладів нафти й газу ставлять перед геологами України низку першочергових стратегічних та прикладних проблем, які потребують нагального розв'язання.

До стратегічних завдань слід зарахувати розробку теорії формування покладів вуглеводнів, оскільки існуючі класичні уявлення не пояснюють дуже швидких темпів формування промислових скучень нафти й газу, що відбуваються протягом десяти-п'ятнадцяти років, і одне покоління інженерів-нафтовиків, яке освоює нафтове чи газове родовище за чинними на даний час нормами, може спостерігати відкриття родовища, його розробку й виснаження, вивід родовища з експлуатації, його консервацію, а через десять-п'ятнадцять років буде свідком нового циклу: вводу родовища в експлуатацію, його розробку, виснаження і консервацію. Потрібно з'ясувати, скільки таких циклів може проходити родовище, тобто опрацювати вчення про невичерпність світових ресурсів нафти й газу.

Прикладним першочерговим завданням із нарошування ресурсної бази нафти й газу в Україні є повернення до “старих покладів”, які давно відпрацьовані й виведені з експлуатації, з метою приростів запасів та подальшого повторного видобутку в них нафти й газу; розробка оптимальних збалансованих режимів експлуатації поточних родовищ нафти й газу для продовження термінів їхньої експлуатації, виходячи з темпів регенерації вуглеводнів.

“Боротися за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників”.

Олександр ЧЕРНИШЕНКО

Дотеперішня історія Фастівщини часів Другої світової війни невіддільно пов'язана лише з висвітленням радянсько-німецького протистояння і вперто не бажала засвідчувати факти існування у нашому краї організованого українського самостійницького підпілля. Окремі доленосні події, пов'язані з державотворчими змаганнями українців на Фастівщині у 1941—1943 роках після проголошення С. Бандерою Акту про відновлення Української Держави 30.06.1941 року, всіляко приховували від фастівців. Але ж ми це повинні знати, бо Фастівщині завжди належало вагоме місце в українській визвольній боротьбі, хоча ретельне приховування від нас у радянські часи цих подій витерло з нашої іс-

ФАСТІВЩИНА У ПОШУКАХ ПРАВДИ ПРО УПА

Фастівське міське об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка провело регіональну науково-практичну конференцію “Фастівщина. Пошуки правди про УПА”. У роботі конференції взяли участь науковці з Києва і Фастова, місцеві краєзнавці, вчителі історії з міста і району, наукові працівники музеїв, громадськість Фастівщини. У музейній залі присутні мали змогу ознайомитися з унікальною виставкою історичних документів, пов'язаних з історією УПА у всеукраїнському масштабі та з діяльністю Головної Команди УПА на чолі з Романом Шухевичем, і з діяльністю організованого українського підпілля на теренах Фастівщини під керівництвом Петра ОНИЩЕНКА.

торичної пам'яті багато фактичного матеріалу.

На теренах нашого краю ще й сьогодні проживає багато переселених сюди учасників бойових дій у

лавах УПА й місцевих людей, пов'язаних із діяльністю фастівського осередку ОУН у роки Другої світової війни. З їхніх свідчень присутні дізналися багато нового про життя нашого міста у ті роки, а також про розправи восени 1943-го з людьми, які перебували на окупованій території.

Виступ дослідника фастівської минушини, почесного громадянина Фастова, відомого митця й директора Фастівської міської школи народної майстерності Анатолія Древецького стосувався висвітлення діяльності фастівського підпілля ОУН під керівництвом Петра Оніщенка, яке діяло переважно законспірованими трійками, і тому не завжди підпільники знали інших членів організації в обличчя. Саме цей факт заважає нині, після загибелі основних керівників, встановити точно всю мережу підпілля ОУН-УПА в нашому краї. ОУНівські осередки діяли у Фастові, в селах Веприк, Велика Снітинка, Велика Офірна, Томашівка, Ярошівка, Пришивальна. На його переконання,

привласнений радянськими партизанами професор Київського медінституту Петро Буйко насправді керував діями українських партизанів-підпільників. На користь цієї версії слугує і той факт, що помічником у нього на біржі праці, де він працював головою медичної комісії, був відомий молодий націоналіст Андрій Кравець-Кравченко. Комісія Буйка допомогла багатьом фастівцям уникнути “за станом здоров'я” німецького гастарбайтерства.

У контексті виступу А. Древецького ознайомила з подіями тих часів живий свідок — кавалер Ордена Княгині Ольги III ступеня і цьогорічний лауреат літературної премії ім. В. Косовського Ольга Оніщен-

ко, дружина колишнього районного ОУН на Фастівщині у 1940-х роках Петра Оніщенка.

Події визволення Фастова й України від німців радянськими військами та продовження боротьби українського підпілля висвітлює історик, голова Фастівського міського об'єднання ВУТ “Просвіта” Едуард Мондзелевський.

Учасники конференції прийняли резолюцію, яка закликала всіх суб'єктів наукового і навчально-виховного процесу в регіоні правдиво висвітлювати діяльність УПА у роки Другої світової війни, спираючись не на колишні ідеологічні штампи, а на документально підтверджені висновки сучасних українських учених-істориків.

ШЛЯХАМИ ГЕРОЇВ

Богдана МОРОЗ

На початку листопада в Кременецькому та Шумському районах Тернопільської області відбулися заходи, присвячені 65-й річниці створення Української Повстанської Армії. Організувало цей захід об'єднання студіюючи молоді “Зарево”, (голова Віктор Генералюк) за сприяння Міністерс-

тва України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Студенти різних ВНЗ, а також члени багатьох громадських організацій, зокрема, ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, ВМГО “Молода Просвіта”, ВМГО “Особистість”, МГО “Патріот України” вирушили зі столиці до Кременця, де півстоліття тому, хай і недовго, існувала українська самостій-

ність, на сторожі якої стояв її цвіт у повстанських строях.

Кременецькі гори та Шумські ліси шелестіням листя, жовтогарячими барвами і сьогодні тихо розповідають про героїчне минуле наших предків.

Під час Другої світової війни на території Кременеччини діяли загони Української Повстанської Армії. В околицях сіл Антонівці й Стіжок розташовувалися табори Крука (ОУН—Б) та Хрона (Микола Недзведський) (ОУН—М), діяла самостійна мобільна група Яворенка. За двадцять кілометрів від Кременця 1942 року було створено штаб УПА “Південь”. Значно зміцнив повстанські підрозділи перехід до лісу української поліції з Почаєва, Шумська, Кременця, ст. Олексиниця в березні 1943 року.

Саме в цих лісах були найзапекліші бої повстанців, найбільший з яких відбувся 24 квітня 1944 року в урочищі Гурби. Тридцятитисячне військо НКВС із важкою артилерією та літаками оточило місцевість, де розташовувався штаб УПА. У лещатах опинилися близько 5 тисяч повстанців. Трагізм події поглиблювало те, що в оточення потрапили переважно новобранці, які ще не мали військового вишколу. Бій тривав три доби та попри всі переваги противника повстанці вийшли з оточення. Цю операцію очолював відомий командир УПА Василь Кук.

Кременчанин Віктор Юченко, ветеран війська ОУН—М, який брав участь у цьому бою, розпо-

Фото В. Мороза

вів про події того часу, а також провів стежками, де 65 років тому навічно залишилися сотні його друзів та рідних. Здрігався душа, наворачалися сльози, коли з його вуст лунала присяга вояка Української Повстанської Армії.

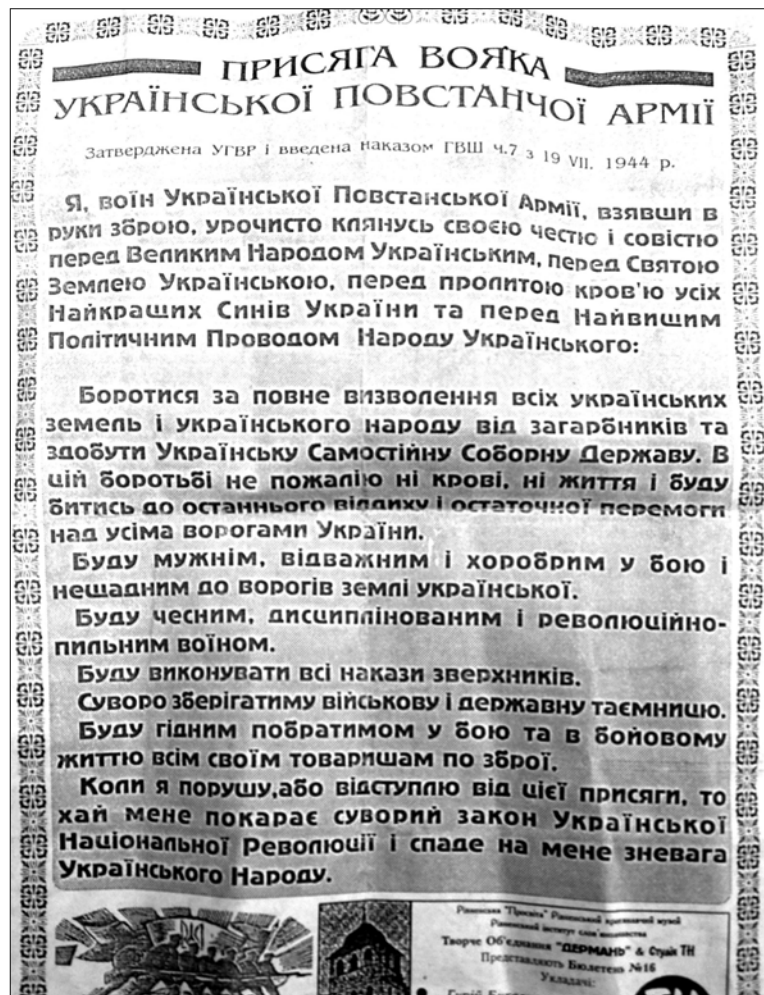
З часу проголошення Незалежності України й досі жодної державної копійки не виділено для впорядкування Музею повстанської слави. За кошти діаспори було відновлено місця, де містився штаб УПА “Південь”, капличка, літній клас повстанців, цвинтар. Але вони потребують подальшого догляду, ремонту. На Рівненщині є меморіальний комплекс партизанського загону Медведєва, а тут — дерев'яний зруб, до якого веде розбита дорога.

Можновладці дбають лише про особисті інтереси. Місцеві жителі розповідають, що з гір час

від часу долинали постріли. Це полюють державні мужі в неповторному Медоборському заповіднику, на приватизованих угіддях Леоніда Кравчука.

На зустрічі з 97-річним старожилом Шумського району, ветераном УПА, багатолітнім в'язнем сталінських таборів Миколою Омельчуком присутні дізналися, що він і досі не отримує державної пенсії, бо, мовляв, його вважають ворогом радянського народу.

Учасники заходу, представники різних громадських організацій мали змогу побачити всі визначні місця цього краю, поспілкуватися з ветеранами бойових дій. Такі заходи — чудова нагода для молоді знайти друзів-однодумців. А прилучення до живої пам'яті сприяє вихованню любові до України, допомагає формуванню духу патріотизму.

ДЕСЯТА РІЧНИЦЯ ДНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА МОВИ

Віталій МОРОЗ

Фото автора

Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня, линеш, рідне слово,
Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мова!

Д. Білоус

Цьогоріч День української писемності та мови відзначили вже вдесьте. Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка провело святкові заходи в усіх областях України.

Історія писемності сягає своїм корінням у глибину сторіч. Ще в індійських Ведах згадав про переселенців з далекої землі, де сьогодні розташована сучасна Україна, що подарували індійцям культуру, мову та релігію.

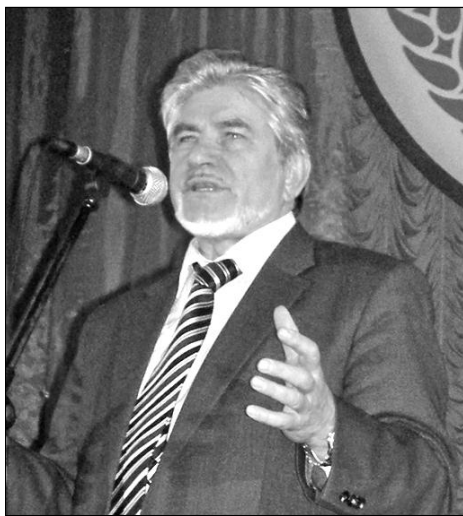
Перша офіційна згадка про слов'янське письмо з'явилася в IX столітті. Один із найдавніших літописів, який дійшов до нас — “Повість минулих літ”, написав на початку XII століття монах Києво-Печерського монастиря преподобний Нестор Літописець. Його ми вважаємо батьком не лише вітчизняної історії, а й словесності. Пам'ять про Святого православної церкви вшановує 9 листопада, саме тому свято української писемності та мови відзначаємо цього дня.

Київське міське товариство “Просвіта” провело цілу низку заходів спільно з багатьма навчальними закладами — Київським національним університетом будівництва й архі-

тектури, Національним технічним університетом України “КПІ”, Національним педагогічним університетом ім. М. Драгоманова тощо. Найбільші урочистості відбулися в Українському домі, до яких залучили представників Української православної церкви, громадськості, державних діячів та політиків.

Відкрив вечір голова товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка Павло Мовчан. У своєму виступі він зазначив, що мова — це одне з найцінніших надбань, у її глибинах народилося багато того, чим може сьогодні пишатися наш народ. Це важливий чинник самовизначення нації, надійна основа розвитку країни. Заступник міністра культури та туризму України Ольга Бенч нагадала, що наша мова багата на діалекти, а також наголосила на підтримці Міністерства програм розвитку української мови. Про мовну політику говорили голова УВКР Дмитро Павличко, голова Українського фонду культури Борис Олійник, голова проводу ОУН Микола Плав'юк, народний депутат України Юрій Гнаткевич, настоятель Свято-Михайлівського монастиря владика Димитрій та інші. Промовці зазначили, що українська мова — одна з найрозвиненіших мов світу, але незважаючи на те, що її підтримує Конституція, закони й укази, стан мови як державної і сьогодні залишається незадовільним.

Глядачам продемонстрували серії “Слово”, “Знак”, “Письмо” науково-публіцистичного телесеріалу режисера Д. Ломачука “Логос”, в якому йдеться про виникнення писем-

Голова товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка Павло Мовчан

ності часів Трипільської доби.

Надзвичайно цікавою була концертна програма режисера, заслуженого артиста України Дмитра Чирип'юка, в якій брали участь відомі актори, зокрема заслужений артист України Олекса Паламаренко, звучали українські класичні твори та народні пісні у виконанні хору “Київ”.

Завдяки цьогорічним заходам, присвяченим Дню української писемності та мови, багато українців задумалося над роллю рідної мови в житті кожної людини. Бо мова — це запора самобутності та самозбереження, це найбільший і найдорожчий скарб кожного народу, це жива схованка людського духу.

Тож плекаймо наш діамант, нашу долю, генетичний код нашої нації! Любімо, вивчаймо та розвиваймо мову! Борімося за її красу, за чистоту та багатство!

Настоятель Свято-Михайлівського монастиря владика Димитрій

Заступник міністра культури та туризму України Ольга Бенч

Голова проводу ОУН Микола Плав'юк

ПРОСВІТЯНИ ЗНАЙОМЛЯТЬСЯ ЗІ СТАРОДАВНІМ КНЯЖИМ ЧЕРНІГОВОМ

Петро АНТОНЕНКО

Фото автора

З великою зацікавленістю просвітяни — працівники редакції нашої газети днями здійснили екскурсійну поїздку до древнього Чернігова.

Звичайно, просто неможливо за день оглянути всі видатні пам'ятки міста. Та найцікавіше, бодай побіжно, вдалося побачити. Принаймні всі п'ять храмів домонгольського періоду, а це більше, ніж будь-де в Україні. В одних — музеї, в інших — діючі церкви. Побували скрізь, зокрема й у найдавнішому в Україні Спасо-Преображенському соборі XI століття.

Відвідали знамениті Антонієві печери — фіналіста національного конкурсу “Сім чудес України”, Єлецький і Троїцько-Іллінський монастирі, княжий Дитинець — Вал, поклали квіти до пам'ятника Шевченкові. Оглянули також виставку давніх українських ікон.

Вклонилися могилам видатних українців, похованих у Чернігові: Михайла Коцюбинського, Леоніда Глібова, Лазаря Барановича,

Опанаса Марковича.

А ще гостям дуже сподобався будинок обласної “Просвіти”, ошатний особняк у центрі міста. Йому 101 рік. Тут бібліотека облас-

ного об'єднання, редакції газет “Сіверщина”, “Біла Хата”, які видає обласна “Просвіта”, а також просвітянська мистецька галерея “Круті сходи”.

НА КИЇВЩИНІ СТВОРЕНО МЕРЕЖУ ПАТРІОТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СВІДОМОЇ МОЛОДІ

Євген БУКЕТ

Керівники двадцяти молодіжних громадських організацій столичної області задекларували 4 листопада в смт Козин на навчанні лідерів молодіжних та дитячих громадських організацій, яке проводило управління у справах сім'ї та молоді Київської обласної державної адміністрації, створення мережі патріотичних організацій свідомої молоді.

Розуміючи проблеми духовно-культурного розвитку сучасної молоді, патріотичного виховання, популяризації державної мови, української пісні, музики, національних звичаїв і традицій у молодіжному середовищі, а також враховуючи велику кількість місцевих молодіжних громадських організацій, що мають спільну мету і завдання, спрямовані на поширення та розвиток української національної ідеї, їхні керівники домовились об'єднати свої зусилля. Планують, зокрема, провести семінари щодо обміну досвідом роботи, створення інформаційної мережі, проведення спільних заходів тощо.

Декларацію підписали Макарівський РО ВМГО “Молода Просвіта”, МГО “Ліга Української Молоді” (м. Біла Церква), Вишгородський РО ВМГО “Пласт—НСОУ”, Сквирський РО ВМГО “Спілка Української Молоді в Україні”, Стрітівська МГО “Широ ваші” (Кагарлицький район), Білоцерківська МГО “Рольовий рух “Сузір'я єдності”, МГО “Буслав Січ” (м. Богуслав), Спілка творчої молоді Переяславщини, Фастівський РО ВМГО “Молода Просвіта”, МГО “Молодіжний рух життя” (м. Переяслав-Хмельницький), МГО “Організація молоді Іванківщини”, МГО “Броварщина молода”, Білоцерківський РО ВМГО “Молода Просвіта”, ДГО “Соняшник” (м. Тетіїв), МГО “Альтернатива” (Таращанський район), МГО “Без числа” (м. Тетіїв), МГО “Молода Просвіта” Київське обласне товариство, МГО “Меридіан” (смт Баришівка).

МОЛОДІ СКАУТИ ЗМАГАЛИСЯ У СПОРТІ

Олена ТУНІК

В Івано-Франківську відбулася “Спартакіада” — один із найбільших спортивних заходів, який уже п'ятий рік поспіль проводить Національна скаутська організація України “Пласт”. Спартакіада з кожним роком залучає до спорту дедалі більше учасників з усієї України, і цьогоріч понад 600 пластунів змагалися між собою у командних видах спорту (волейбол, баскетбол, футзал).

Окрім популяризації здорового способу життя, спартакіада сприяє і патріотичному вихованню серед молоді. Гаслом змагань було твердження “Герої не вмирають!”, бо спартакіада присвячена 65-й річниці створення УПА.

У рамках змагань було презентовано книгу видавництва “Місто-НВ” “Роман Шухевич — пластун. Юнацькі та молоді роки Головного Командира УПА”.

По закінченні спортивних змагань на всіх учасників спартакіади чекала цікава розважальна програма. Так, цього року на запрошення організаторів спеціально для пластунів виступив рівненський рок-гурт “От Вінта”. Усього ж за час існування змагань для учасників на благодійній основі грали такі знані українські музичні гурти, як “Тартак”, “Мертвий півень”, “Фліт”, “Петровічі”.

І ДИСКИ, І КНИГИ

У місті Сарни у приміщенні місцевої гімназії Рівненське обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка провело Дні “Просвіти”. У програмі заходу — демонстрація мультимедійних дисків “Т. Шевченко — художник, поет”, “Історія України”, “Замки України”, презентація видань обласного об'єднання та ВУТ “Просвіта”, плакатів з української мови та літератури. У жовтні побачила світ книжка сарненського художника Василя Позніка. Лекцію з нагоди 90-річчя заснування “Просвіти” на Рівненщині прочитав заступник голови РОО ВУТ “Просвіта” Олександр Волощук. У заході взяли участь учителі мови та літератури, історії Сарненського району. Співорганізаторами виступили районний відділ освіти та районне об'єднання “Просвіта” (голова Раїса Тишкевич, заступник Світлана Гаврилюк). Ведучим заходу був голова РОО ВУТ “Просвіта” Микола Федоришин. Після заходу просвітяни відвідали Сарненський історико-етнографічний музей, подарували книги закладу.

Вл. інф.

“В українській столиці зараз понад 70 казино, що за європейськими мірками ушестеро перевищує норму”.

Олександр ЧЕРНИШЕНКО,
голова Фастівської
“Молодої Просвіти”

Вони навколо нас... Вони всюди... На вулицях, в магазинах, кафе, їдальнях, на базарах... Вони прагнуть заманити вас, забрати ваш розум, сумління, зробити безвільними рабами...

Ні, шановний читачу, — це не реклама чергового фільму жахів. Це наше сьогодення, жорстока реальність. Це — гральні автомати, сучасні “монстри” — поневолювачі людей.

Грати людей змушують різні причини. Одні витрачають гроші заради розваги, інші сподіваються виправити своє фінансове становище, але це омана. Одиниці з них отримують виграш, а багато хто програє все.

ГРАЛЬНА ІНДУСТРІЯ — СВИТОВИЙ ДОСВІД

Якщо брати до уваги досвід зарубіжних країн щодо гральної індустрії, то він досить різноманітний. Наприклад, у США казино дозволено тільки у двох містах — Лас-Вегасі (штат Невада) й Атлантік-сіті (штат Нью-Джерсі), у більшості штатів зали гральних автоматів можна відкривати за межами міста або на іподромах. В Італії гральний бізнес заборонила держава. У Франції гральні заклади можна відкривати у містах лише з понад півмільйонним населенням, але у спеціально відведених урядом зонах. У Фінляндії працює одне казино на всю країну. В Китаї цей бізнес дозволено в одному місці — Макао, у Туреччині його заборонили зовсім, в Ізраїлі він ніколи не був дозволений — через значний вплив релігії. У Росії нещодавно прийняли законопроект про створення в країні чотирьох ігрових зон: в Алтайському, Приморському краях, Калінінградській області та на межі Краснодарського краю та Ростовської області. Це означає, що з 1 січня 2009 року в Російській Федерації діятимуть резервації для “одноруких бандитів”, а у всіх інших місцевостях Росії їхня діяльність буде поза законом.

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

А що ж наша держава? Схоже, досі гральна індустрія розвивалась у нашій країні абсолютно неконтрольовано. Ліцензії на право займатись підприємницькою діяльністю у сфері грального бізнесу роздавали всім охочим, дотримання умов цих ліцензій майже не контролювали. Ось і повіростали, як гриби після дощу, тисячі казино, ігрових залів та простих автоматів по всій країні. В українській столиці зараз понад 70 казино, що за європейськими мірками дуже багато: згідно з прийнятими у Європі пропорціями, одне казино припадає на 200 тисяч осіб. У Києві — ушестеро більше.

Петро АНТОНЕНКО

Життя змушує мене повернутися до двох своїх цьогорічних публікацій у “Слові Просвіти”. У першій, “Психічна атака” (число 11), йшлося про розхитану психіку наших співгромадян, яку розхитують не лише “часи перемін” і життєві перипетії, а й дехто цілеспрямовано, з диявольськими корисливими цілями. Друга публікація “Бережімо людей” (ч. 29) констатувала, що в Україні людське життя стає дедалі меншою цінністю і що українців катастрофічно меншає не лише внаслідок якихось “демографій”, а й через нещасні випадки й злочини. Дика трагедія в одному з найбільших міст України Дніпропетровську змушує повертатися до обох болючих проблем.

Уже як звичайну “статистику” починаємо сприймати те, що у Дніпропетровську троє 19-річних хлопців за кілька тижнів убили 19 людей. Як і повідомлення, що такий-то маніяк прагнув перевершити криваві рекорди Чикатила та Онопрієнка. Наче на страшному аукціоні: “Хто більше?!” Або — “Хто довше?!” Це про повідомлення з Криму, що, виявляється, вік педофілів, котрі гвалтували дев’ятирічних дітей, може сягати

ВБИВСТВО В ІНТЕРНЕТІ

й 74-х років. Це вже наші будні. Як і статистика, що її оприлюднив не так давно генерал Москаль: про десятки тисяч нерозкритих злочинів, тисячі не знайдених убивць, бандитів і грабіжників та тисячі зниклих людей.

Що може викликати здивування у дніпропетровській трагедії, окрім, звичайно, психічного стану молодиків, — то це мотиви вбивств. За такої їхньої кількості мотивів, звісно, буде чимало, і вони переплітатимуться. Нахабне і лживе “самоутвердження” (“Ось я який!”), банальне пограбування. Але один з мотивів має повернути особливу увагу як правоохоронців, так і громадськості. Йдеться про те, що вбивства, саму сцену, картину злочину ретельно знімали на камеру мобільного телефону чи якусь іншу — це зараз з’ясовує слідство. Не вдаючись до зайвого натуралізму і моторошних подробиць, можна навести один приклад. Це коли один з убивць стромляв в очі ще живий агонізуючий жертві слюсарну викрутку і на запитання “колеги”, що вів зйомку, як той, з викруткою,

почувається, відповідав: “Чувствую себе очень хорошо”.

Врешті, зйомки сцени злочину самими злочинцями — справа вже не нова в наших кримінальних хроніках. Цього року набула резонансу історія, коли школярі (!) катували однолітків і записували це на камеру мобільника. Порівняно новим у дніпропетровській історії є, власне, мета зйомок. Настільки нове, що навіть міліціонери вдають, що це для них несподіванка й вони нічого такого не чули. Зате чули люди, в обов’язки яких зовсім не входить викриття злочинів: всі бажаючи — користувачі Інтернету. В Інтернеті давно вже рекламують, тобто пропагують продаж останнього крику моди нашого глобализованого часу: відеозйомки натуральних сцен убивства людини. Невелика й такса від замовників за одну таку зйомку, щобто за одне людське життя: півтори — дві тисячі доларів. Існує і сторінка в Інтернеті, на якій пропонують подібні зйомки вбивств, причому, у всьляких різновидах. Можна замовити каталог “фільмів”. В ньому аж 42 сторінки. Вартість диска зі зйом-

кою — від 300 до 550 гривень. Ось типовий зразок реклами з каталогу. “Згвалтування студентки вузу. Двоє чоловіків...” І так далі. Вказано, що весь процес згвалтування в номері готелю ретельно знято на відеокамеру, що тривалість “фільму” — 30 хвилин. І, нарешті, що місце зйомки — Україна, час зйомок багатьох фільмів у каталозі — 2006—2007 роки.

Тепер послухаймо міліцію. В Міністерстві внутрішніх справ заявляють, що за всю історію України за фактами подібних зйомок убивств і згвалтувань жодної кримінальної справи порушено не було. І справді, звідки їх порушувати, коли у прес-службі міліцейського відомства заявили ще й таке: про зйомки подібної продукції в Україні там нічого не чули. Цебто, нема таких зйомок, не існує й годі! Того, що давно крутиться в Інтернеті, міліція воліє не помічати. В тому Інтернеті, яким найближчими роками (за виборчими програмами всіх найбільших політичних сил) буде забезпечено кожную школу.

Що робити? Забороняти Інтернет? Або деякі книжки? Палити на

вогнищах, наприклад, книги Ніцше? Це ж твори цього предтечі фашизму знайшли під час обшуку у дніпропетровських маніяків. Це у нього вони начиталися, що людей треба “занурювати в страждання і трагедії”, щоб ті краще відчували красу. Викруткою в очі! Щоб відчував, яке прекрасне життя.

Нічого вже не заборонити і не спалиш. А от протиставити щось філософії “краси терору” потрібно. Як і всьлякій містичній ахінеї, якою вже вщурь переповнене наше суспільство, причому, часто у науковоподібній упаковці. Не випадково ж юні дніпропетровські вбивці трощили хрести на могилах своїх жертв, малювали на цих хрестах кров’ю собак і котів таку модну нині містичну індуїстську чи фашистську свастику.

А щодо Інтернету, тут, хоч як не дивно, все ще простіше. Врешті, Конституція України, наші закони категорично забороняють пропаганду не лише расової чи релігійної ненависті, а й насилля. Відкрита пропаганда (а чим ще є реклама розпродажу!) в Інтернеті вищої фази насильства — вбивства людини — може залишатися поза увагою законності лише в країні беззаконня і моральної деградації. Мабуть же, Україна ще не є такою?

ІГРОВИЙ СПРУТ

ПІРАТИ

Ще одна суттєва проблема — велика кількість контрафакту без документації та з підробними сертифікатами на території України. Особливість таких автоматів у тому, що вони витягують із гравців усі гроші, зводячи можливість виграшу до мінімуму. Як правило, продавці цих нелегальних автоматів самі інструктують покупців-підприємців, як можна встановити потрібний рівень виграшів. І якщо в більшості легальних автоматів цей відсоток складає 15—20, а в деяких можливість виграшу зовсім не передбачена. Як правило, такі піратські вироби ставлять у людних місцях — біля підземних переходів та ринків, де завжди багато охочих випробувати фортуна. Ревізійні організації часто перевіряють ігрові зали, але начинку автоматів — майже ніколи, бо для її перевірки потрібні фахівці-комп’ютерники та спеціальне обладнання.

ДІАГНОЗ — ІГРОМАНІЯ

Почавши грати, багато хто вже не може зупинитися. На думку психологів, спочатку захоплення ігровими автоматами відбувається свідомо. Людині хочеться відразу виграти купу грошей. Потім усвідомлене

прагнення виграти зникає й залишається тільки непереборне бажання смикати ручку і зачаровано дивитися на мерехтливий екран. Якщо у людини запитати, навіщо вона це робить, та просто не зможе відповісти. Поступово гра затягує, гравець втрачає відчуття часу, для нього перестають мати значення родина, репутація, робота. Настає депресія й фізичне нездужання.

В Україні зараз тисячі ігromанів, і ця кількість із кожним роком зростає, хоч офіційної статистики ніхто не веде. Досить часто у залежність до “одноруких бандитів” потрапляють діти.

Ще 1980 року патологічну залежність від азартних ігор Американська психіатрична асоціація класифікувала як хворобу, її включили в перелік недуг. Сьогодні ж ігromанію офіційно внесено до списку Всесвітньої організації охорони здоров’я як психічне захворювання.

У Москві створено гарячу лінію для допомоги людям, які страждають від ігрової залежності. У західних країнах (в Європі та Америці) існують спеціальні реабілітаційні центри психіатричної допомоги, де лікують людей, що страждають від ігromанії, створено навіть служби допомоги сім’ям гравців, адже залежність ігromана завдає травм і його оточенню.

Українські психіатри впевнені, що для повноцінного лікування ігromанів слід госпіталізувати, щоб ізолювати від об’єкта

спокуси. Але, на жаль, якщо навики лікування алкогольної та наркотичної залежностей в Україні напрацьовано — є інститути, лікарні, реабілітаційні центри, то методи боротьби з ігromанією тільки вивчають, до того ж чимало людей вважає ігromанію просто побутовою розпущеністю, з якою людина може впоратися самотужки.

ФАСТІВ

Є ігromани й у моєму рідному Фастові. Принаймні відомі випадки, коли люди бояться вийти з дому, бояться пройти повз автомати — настільки велика спокуса не втриматися і вже вкотре зіграти, кинути монету...

А про кількість автоматів на наших вулицях краще не говорити. Не можна спокійно спостерігати, коли чоловіки, жінки, діти програють гроші. А чого варта вивіска грального залу, розташованого за 15—20 м від міської школи № 9: “Шалені бабки”!

РОЗВ’ЯЗАТИ ПРОБЛЕМУ

Що ж робити звичайним фастівцям, які не можуть спокійно спостерігати за отруєнням “бацилою” ігromанії? Чекати на прийняття довгоочікуваного закону “Про державне регулювання діяльності по організації і проведенню азартних ігор”, який повинен значно посилити контроль над ігровою індустрією?

Не варто сподіватись на те, що державні інституції будуть самі хаятисися за розв’язання проблеми. Державні органи в сучасній Україні реагують, коли б’є на сполох громадськість. Саме через тиск громадськості міські ради Києва, Львова, Харкова, Херсона та багатьох інших українських міст розпочали війну з ігровими автоматами на вулицях.

А коли цей тиск добре організовано, ефект ще більший. Так, у Фастові громадська організація “Молода Просвіта” за підтримки релігійних конфесій, політичних партій та просто небайдужих людей зібрала понад 400 підписів за те, щоб прибрати “одноруких бандитів” з фастівських вулиць, впорядкувати та поставити під жорсткий контроль азартні ігри у Фастові. Молоді просвітняни розробили проект постанови з упорядкування грального бізнесу в місті, який вніс на голосування депутат міської ради Іван Неживий, його підтримали фастівські депутати одноголосно(!), що доволі рідкісне явище для теперішньої міської ради.

Тож сподіваємося, що ця постанова не залишиться тільки на папері і що комісія, яку створять депутати для втілення в життя цієї постанови, не зволікатиме, а з допомогою правоохоронних органів та контролю служб нарешті візьметься до роботи, адже з моменту її прийняття минуло понад чотири місяці, а справа не зрушилась ані на крок.

СМІТТЄВА «БОМБА»

Святослав МІЗЕРНЮК

Навколо столиці, як гриби після дощу, з'являються нові сміттезвалища. Сміття і для Києва, й інших українських міст перетворюється на величезну проблему: адже маємо вкрай застарілі технології утилізації. Існуючі смітники-полігони переповнено. Грошей на комплексне впровадження європейських технологій переробки сміття немає...

Тим часом на звалищах від гниття утворюється біогаз, який самозаймається. Дим сповиває все довкола: його ядучий шлейф тягнеться на багато кілометрів. Дощова вода, яка проходить крізь усі пласти смітника, перетворюється на особливо небезпечний та отруйний фільтрат.

Саме такий смітник-полігон твердих побутових відходів (ТПВ) № 5 є в Обухівському районі поблизу Києва. Смітник «благословили» до експлуатації в далекому 1986 році. Нині для навколишніх сіл — Креничі, Підгірці, Романків, Ходосівка — це сміттезвалище перетворилося на екологічне лихо. З перших днів роботи звалища тут захоронювали радіоактивний брукт, листя, пил... Щоб радіоактивні відходи не потрапили у ґрунт та ґрунтові води, на дні полігона-смітника шарами вклали поліетиленову плівку.

Офіційна довідка: загальна площа полігона 63,7 гектара; площа під сміття — 35,75 гектара — це два яри (котловани) завглибшки до 20 метрів, з дамбами у північній частині заввишки 20 метрів; площа першої ділянки складування 18,15 гектара, другої — 17,6 гектара.

У висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи об'єкта від третього серпня цього року знаходимо: "...Потенційна небезпека для довкілля та здоров'я людини пов'язана з можливим забрудненням водного середовища через ґрунти... Джерелами негативного впливу на стан підземних та поверхневих вод є фільтрат, що утворюється на полігоні, господарсько-побутові, виробничі, технологічні стічні та дощові води... На 01.08.2007 р. у наповнених ставках полігона за тривалий час експлуатації накопичено 500 000 метрів кубічних фільтрату. Щоденно утворюється майже 200 метрів кубічних фільтрату. Існуюча установка зворотного ос-

мосу "ROHEM — RO", яка очищала частину фільтрату, не працює і потребує суттєвих витрат на її відновлення..."

Прокуратура Київської області внесла свій протест на дії посадовців щодо роботи полігона-смітника (с. Підгірці Обухівського району) всупереч природоохоронному законодавству: нема дозволів та лімітів на розміщення відходів та не розв'язано проблеми утилізації фільтрату. Станцію "VOMM" з переробки фільтрату збудовано з порушенням вимог ст. ст. 28, 29 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" та ст. ст. 34, 39 "Про екологічну експертизу" — нема відповідної проектної й дозвільної документації, а також висновку Державної екологічної експертизи щодо проекту.

Нині ситуація навколо експлуатації полігону дуже заплутана й конфліктна, і щоб почути думки всіх зацікавлених сторін, в УНІАН відбулася прес-конференція.

Голова "Європейської екологічної комісії" Ярослав Місяць стверджує, що радіаційний фон на полігоні підвищений і тепер, після багатьох років експлуатації, незважаючи на товстий шар нового сміття; що подальша експлуатація смітника небезпечна для довкілля. З роками ізоляційну плівку ушкод-

жено, а дренажні системи не працюють, тому рідкі відходи потрапляють у підземні водні горизонти, звідти можуть просочуватися у прилеглі озера, потічки та в Дніпро. На устаткування переробки фільтрату виділено понад 100 млн гривень з держбюджету. Проте жоден придбаний агрегат не працює. Порушують і жорсткі технічні норми використання звалища: нові відходи не пересипають проміжками з піщаного ґрунту...

На думку пана Ярослава, небезпеку смітника підтверджує і те, що контрольні органи кілька разів забороняли експлуатацію цього полігона. Хоча згодом, буквально за кілька днів, нові дозволи продовжували його роботу... Ярослав Місяць вбачає у цьому вияви корупції.

Не вірять у чесність влади й мешканці села Креничі. Вони прийшли розповісти журналістам про свої біди: нестерпний сморід, погіршення здоров'я, наповнені смердючим фільтратом штучні озера, що з'являються біля людських осель, та купи сміття, якими встелена дорога на звалище. Доведені до відчаю люди погрожують акціями протесту, оскільки високосадовці до їхніх бід не дослухаються.

Микола Богданович, заступник голови правління БАТ "Київспец-

"В Україні не існує реальної державної системи поводження з побутовими відходами".

трансу" сказав, що за рік його підприємство вивозить на цей полігон 600 тисяч тонн відходів. Тож проблема існує, але не так гостро, як намагаються її подати. До того ж, куди дівати сміття, якщо полігон закриють? Він пообіцяв, що зробить усе, аби сміття дорогою до полігона не розкидали, та запросив селян і представників громадських організацій на спільну зустріч.

— Серед багатьох програм, документів, законодавчих актів в Україні не існує реальної державної системи поводження з побутовими відходами, — почала свій виступ заступник голови "Всеукраїнської екологічної ліги" Тетяна Тимочко. — Думками про утилізацію має перейматися ще виробник: повинен обрати таку тару, яку потім легко переробити. А все те, що ми нині обговорюємо, — частина айсберга, який приховують від людей. Ми глибоко стурбовані планами Київської міськради збудувати сміттеспалювальний завод у Києві. Таке рішення вже є. Воно абсолютно ганебне: будувати сміттеспалювальні заводи у XXI столітті! Замість сміттєпереробних!.. Цей завод передбачено звести у спальному районі, на Троєщині. Тому ми створили робочу групу з науковців, аби з'ясувати ситуацію з полігоном № 5. Там можна побудувати сучасний сміттєпереробний завод і почати переробляти сміття, що вже лежить на полігоні, й те, що надходить... Ми з'ясували, що 47 % БАТ "Київспецтранс" належить одному з депутатів Київської обласної ради, а 51 % — у Київграді...

Отже, — підсумувала пані Тимочко, — ситуація навколо полігона ТПВ № 5 — це боротьба двох бізнесових структур на одній території! Одні підговорюють місцеву громаду, другі — столичну, щоб ми з вами сперечалися...

Як довго триватимуть ці папорові, словесні, юридичні, чиновницькі війни між усіма зацікавленими, невідомо. Однак заручники — і місцеві жителі, і столичні. Останні хоч і не вдихають "пахощів" сміттєзвалища, та мають сміттеспалювальний завод "Енергія", що на Позняках, який мер Л. Черновецький "дорогою у владу" обіцяв своїм виборцям "переселити" за місто. Проте й досі монстр радянських технологій отруює повітря спального району. Воно і не дивно, адже всі наші владоможці давно вже мешкають у власних палацах за містом, а проблеми громади їх цікавлять лише тоді, коли на цьому можна мати зиск.

УГІДДА ДЛЯ БАГАТИІВ?

Віктор ХОМЕНКО, Крим

Понад 50 000 га мисливських земель Сімферопольського району кримський уряд передав у довгострокове користування комерційній фірмі без проведення жодного конкурсу.

Новий користувач — Сімферопольське районне агропромислове об'єднання — комерційна організація, яка складається з восьми підприємств — землекористувачів району.

Рішення обурило не лише активістів Кримської організації Українського товариства мисливців і рибалок, за якою були закріплені ці землі. Вони відстоюватимуть свої зневажені права в суді, бо переконані: навіч тенденція швидкого перетворення мисливських угідь Криму на недосяжний для рядових мисливців "елітний клуб", де право полювати отримують або дуже заможні люди, або іноземці за ще більш гроші. "Конкуренція серед надто багатьох різних організацій мисливців уже набула форм фізичного протистояння", — заявив голова Кримської республіканської ради УТМР Михайло Свиридов, навівши на підтвердження цієї тези чимало прикладів.

Передавати мисливські угіддя в довгострокове користування комерційній структурі незаконно, бо вони закріплені за УТМР на 25 років. Керівництво й члени товариства домагатимуться, аби запланований на 18 листопада мисливський сезон у Сімферопольському районі не відкрився, доки вони не відстоять своїх законних прав на ці угіддя.

Депутатське звернення подали прокуророві Криму й депутати — "бютівці" Верховної Ради Автономії. На прес-конференції вони заявили, що "це не випадкове й не перше таке рішення: у вересні ВР АРК ухвалила постанову про аналогічне вилучення мисливських угідь у Джанкойського, Бахчисарайського товариства мисливців і рибалок та клубу мисливців Керчі. А Кримська організація Українського товариства мисливців і рибалок згадала ще одну свою втрату — коли від уряду Автономії 28 000 га на території Сімферопольського району отримав приватний клуб "Фауна", членський внесок у який коштує 2,5 тисячі гривень, що пересічному кримському мисливцеві не по кишені. Рядові ж любителі полювань засвідчили: півострів уже має сумний досвід подібних передач угідь комерційним фірмам, які організовують "масові відстріли всього живого для багатих, займаються не збереженням і розвитком мисливських угідь, а нищенням флори й фауни за великі гроші". Зокрема, приватні організатори полювань для іноземців не підконтрольні нікому, як і кількість убитих тварин і птахів, яких після таких велелюдних бойовищ по живих мішенях знаходили цілі гори у великих прихованих від людських очей могильниках.

Нових власників мисливського бізнесу цікавить лише отримання швидкого прибутку з таких акцій.

У Верховній Раді Автономії вважають: закріплення землі за РАПО законне, бо його представники перші подали всі потрібні папери. Твердять: досі ця земля не була закріплена ні за ким.

За словами голови ВР АРК Анатолія Грищенка, мисливські угіддя у приватних руках будуть цілішими й збереженішими, бо вони переходять не в оренду, а на закріплення під час мисливства, земля залишається в її орендарів і власників. Утім, попереду судові слухання.

БЕРЕЖІМО ЛИСТЯНИЙ ОПАД

В. ЛИСЕНКО, доктор філософії, завідувач кафедри ботаніки та фізіології рослин Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва

Рослинний опад — одна з найважливіших ланок кругообігу речовин між деревною, чагарниковою рослинністю, ґрунтом та атмосферою. Значна кількість поживних елементів (азоту, сірки, фосфору, калію, кальцію, магнію, заліза тощо), які беруть дерева з ґрунту, повертається назад. Тож його родючість у підсумку підвищується. Особливо збагачується ґрунт азотом.

Протягом певного часу з рослинного органічного опадку формується більш чи менш стабільний шар органічних залишків на поверхні ґрунту — так звана лісова підстилка. Вона відіграє важливу роль в охороні ґрунту від розмивання —

Фото О. Литвиненка

явища, дуже небезпечного на схилах. Дуже цінна вона і як механічний буфер, що зменшує тиск ваги людей і великих тварин на верхній шар ґрунту. Крізь підстилку і зелену запону листя не може проникнути ультрафіолетове проміння,

згубне для мікробного населення ґрунту. Давно встановлено негативний вплив на ґрунти збирання листяного покрову.

У міських парках восени ретельно згрібають і спалюють опале листя. Це прагнення зберегти

декоративність деревних насаджень завдає величезної шкоди, значно погіршує ґрунтові умови життя рослин, знижуючи поживний і порушуючи тепловий режими ґрунту.

Згрібання листя в багато разів зменшує кількість ґрунтових тварин і мікробів, руйнує основу їхнього нормального функціонування. ґрунти втрачають структуру, ущільнюються, знижуються вологоємність, вологість та родючість.

Органічний опад — природне добриво ґрунту, яке містить азот і зольні елементи в потрібних для дерев кількостях і співвідношеннях.

Треба зупинити злочинну щорічну осінню акцію — згрібання і вивезення листяного опадку з парків відпочинку, дендропарків і скверів. Листя слід підмітати тільки з асфальту та рівномірно його розкидати під деревами. Академік Г. М. Висоцький наголошував: "Пізнавай закон природи і завжди корись йому — буде благо". Тож листяний опад варто зберігати всюди.

Галина СИТА,
кандидат фізико-математичних наук

Народився Михайло Кравчук 27 вересня 1892 року в селі Човниця (нині Ківерцівський район Волинської області). Його батько за фахом землемір, син селянина-шевця, незважаючи на скрутні матеріальні умови, закінчив Петровсько-Розумовську академію (тепер Сільськогосподарська академія імені К. Тимирязєва). Мати в молоді роки працювала гувернанткою, знала іноземні мови, велику увагу приділяла вихованню дітей. 1901 року сім'я Кравчуків переїхала до Луцька, де Михайло вступив до місцевої гімназії, яку закінчив 1910 року з золотою медаллю. Став студентом математичного відділення фізико-математичного факультету Київського університету Св. Володимира. 1914 року М. Кравчук закінчив курс наук із дипломом 1-го ступеня, і його залишили в університеті для підготовки до наукової та викладацької роботи. Коли під час війни університет евакуювали до Саратова, М. Кравчук на зиму 1915—1916 років переїхав до Москви, де познайомився з науковими напрямками, що їх розвивали московські математики. Тут він виявив себе цілком сформованим ученим з оригінальним мисленням.

Повернувшись до Києва, М. Кравчук провадить наукову роботу в Київському університеті.

Він почав викладати українською мовою, брав участь в організації Українського народного університету, працював над видробленням української математичної термінології, видрукував у видавництві Товариства шкільної освіти проекти алгебраїчної та геометричної термінології, видав літографським способом “Курс лекцій з геометрії в Українському народному університеті”, переклав українською мовою підручник Кисельова “Геометрія”.

М. Кравчук уособлював українського інтелігента вищого ґатунку. Він чудово володів українською мовою, вирізнявся високою культурою, лагідною вдачею, ввічливістю, делікатністю, легкістю й приємністю в спілкуванні. Ще з юнацьких років небайдужий до громадського життя, вихований у національно свідомому дусі, він брав активну участь у діяльності студентських українських громад.

У важкі роки громадянської війни (1920—1922) Кравчук разом із молододружиною виїхав у село Саварка (нині Богуславського району Київської області), де обоє працювали у місцевій школі. Сюди ж рятувались від голоду і руйнації приїхали друзі — поети М. Зеров та Д. Загуг. Серед учнів саварської школи Михайло Пилипович звернув увагу на здібного хлопця Архипа Люлька, пробудив у нього цікавість до знань, до творчості. Пізніше Архип Люлька переїхав до М. Кравчука у Київ, став студентом політехнічного інституту, а згодом — відомим конструктором літальних апаратів, академіком.

Повернувшись працювати до Києва, М. Кравчук на посаді штатного професора викладав у Київському інституті народної освіти (так у ті роки називався Київський університет), Сільськогосподарському інституті, Київському індустріальному інституті (так називався Київський політехнічний інститут), Київському ветеринарно-зоотехнічному інституті.

Педагогічна робота стимулювала його до написання підручників. Висока організованість та самодисципліна давали змогу М. Кравчуку, при всій його зайнятості на педагогічній і громадській роботі, активно працювати у науковій сфері. Спочатку він досліджував алгебраїчні проблеми, одержав низку результатів у теорії матриць, теорії білінійних форм та лінійних перетворень. Ці дослідження лягли в основу його докторської дисертації (1924 рік). Свої розробки М. Кравчук друкував у наукових виданнях України, а також у найавторитетніших наукових журналах Франції, Італії. М. Кравчук стає фундатором і головою Київського математичного товариства. Його запрошують до роботи в Академії, де він очолює комісію математичної статистики, входить до комісії математичної термінології при Інституті наукової мови, обіймає посаду вченого секретаря Президії ВУАН.

29 червня 1929 року М. Кравчука одногослосно обрали дійсним членом ВУАН. Разом з ним академіками ВУАН стали Д. Явор-

ницький, Ф. Колесса, П. Тичина, М. Холодний, Я. Купала, О. Богомолець, О. Палладін, М. Вавілов, Є. Патон, О. Соколовський, С. Семковський, В. Затонський, О. Шліхтер, С. Рудницький, В. Юринець та ін. Більшість із них у недалекому майбутньому буде заарештовано й засуджено органами НКВС.

Восени цього ж року почалися арешти у справі СБУ (“Спілка визволення України” — міфічна організація, яку вигадав НКВС для розправи із свідомою українською інтелігенцією). Серед заарештованих було багато знайомих Михайла Пилиповича, людей,

Виповнилося 115 років від народження Михайла Пилиповича КРАВЧУКА — видатного вченого-математика, академіка ВУАН, одного з найбільш діяльних та авторитетних діячів української науки 20—30-х років минулого століття.

СЛІДЧА СПРАВА МИХАЙЛА КРАВЧУКА

із якими він товаришував. А ще активно спілкувався з закордонними вченими, зокрема, з математиками Львова: листувався з В. Левицьким — головою Товариства ім. Т. Шевченка у Львові; математикові М. Чайковському, який 1929 року переїхав до Радянської України, 1933 року допоміг влаштуватися на роботу в Одесі (М. Чайковського заарештували за сфабрикованою справою УВО та ув'язнили на десять років).

На початку 30-х років ВУАН поділяється на окремі інститути. 1934 року організовано Інститут математики, в якому М. Кравчук очолив один із трьох відділів — математичної статистики. Саме в цей період Михайло Пилипович створив важливий математичний об'єкт, що зараз у світовому обігу має назву “многочлени Кравчука”.

У той час у країні панувала атмосфера підозрілості та пошуків ворогів. Арешти тривали, серед заарештованих опинилися поети Микола Зеров і Дмитро Загуг. У годину тяжких випробувань для сім'ї Зерових М. Кравчук підтримував її морально й матеріально.

Для самого вченого неприємності почалися з кінця 1936 року. В Індустріальному інституті М. Кравчук очолював кафедру математики. Висока вимогливість до студентів і до викладачів викликала невдоволення адміністрації, бо він не хотів штучно завищувати показники успішності. З приводу цього конфлікту М. Кравчук звертався до наркома освіти В. Затонського. Згодом це використали слідчі як “доказ” того, що М. Кравчук отримував від В. Затонського (на той час уже заарештованого) керівні вказівки для своєї ворожої діяльності... Почалися арешти і в Інституті математики. У травні 1937 року заарештували наукового співробітника В. Можара, а в жовтні засудили до розстрілу. З Можаром у Кравчука були спільні наукові праці. Це стало приводом для галасливої кампанії осуду М. Кравчука “громадськістю” Інституту математики, університету, Президію АН УРСР за його нібито зв'язки з ворогами народу. Кравчука звільнили з посади керівника відділу, але залишили співробітником Інституту. Та 21 лютого 1938 року М. Кравчука заарештували, звинувативши в участі у “контрреволюційній націоналістичній організації” та у “шпигунстві”...

Архівно-слідча справа М. Кравчука складається з двох томів. У першому томі матеріали засудження М. П. Кравчука та матеріали його реабілітації. Документів, писаних рукою М. Кравчука, у першому томі немає, є тільки його підписи в належних місцях протоколу допиту. Посилання на певні сторінки справи не завжди відповідають нинішній нумерації. Том другий починається з деяких подробиць арешту М. Кравчука (опис майна, документ про його конфіскацію тощо), далі йдуть власноручні записи М. Кравчука, серед них є три його особисті

заяви уже після засудження, а також низка матеріалів про додаткове розслідування справи М. Кравчука у 1940 році, кілька заяв Есфір Йосипівни Кравчук — дружини Михайла Пилиповича — і документи, які вона готувала, про наукову діяльність чоловіка, листи колег, що характеризують М. Кравчука як видатного вченого і порядну людину. В архівах СБУ є також “агентурні матеріали” на М. Кравчука, які поки що не видають для ознайомлення.

Пробитися до істини, до того, що насправді відбувалося за ґратами Лук'янівської в'язниці, читаючи том 1, дуже важко. Знайомство з томом 2 значно змінює інформаційну картину. Протокол єдиного (!) допиту від 3 травня 1938 року (допит проводив оперуповноважений IV відділу УДБ молодший лейтенант Держбезпеки Хазін) засвідчує, що М. Кравчук визнав себе учасником СБУ і визнав факт вербовки його Й. Гермайзе. Витяги з протоколів допитів звинувачених у справі СБУ, де названо прізвище М. Кравчука, досить одноманітні, складаються з одного-двох речень, у яких лише стверджується належність М. Кравчука до міфічної СБУ. Що ж примусило Михайла Пилиповича поставити свій підпис під фальшивим документом?

“Я був приголомшений цими дикими звинуваченнями, розбитий фізично нічними допитами, зокрема повним позбавленням сну протягом 11 діб, загостренням хвороби серця, мірами прямої фізичної дії; морально на мене впливали крики, стогони катованих у сусідніх кімнатах людей. Зламали мене остаточно погрози — в разі затятості і відмови прийняти на себе нескоені злочини — арештувати і знищити мою сім'ю. Заради порятунку сім'ї я вирішив обмовити себе, до того ж було цілком зрозуміло, що мої обвинувачі самі не вірили своїм звинуваченням, а мали цілком визначену мету — зробити з мене злочинця” (із скарги, надісланої М. П. Кравчуком із Магадана 16 серпня 1940 року на адресу Голови Верховного Суду СРСР та Верховного Прокурора СРСР).

М. Кравчука особливо непокоїло звинувачення його у шпигунстві. Не раз замислюється над тим, чи не міг він випадково, невідомо видати якісь державні таємниці: “Ознак шпигунства, вільного чи невольного, не можу знайти в моїй роботі. Готовий відповісти слідству на докази і на різні питання з цього приводу. Визнавши себе націоналістом, я не можу відмовити собі в праві любити свою батьківщину і не завдавати їй шкоди таким мерзенним шляхом, як шпигунство”. Він таки добився, що звинувачення у шпигунстві було знято.

Звинувачення в “націоналізмі” Михайло Пилипович сприймає досить спокійно і пише з цього приводу: “Мої націоналістичні погляди почалися ще в студентські роки (1910—1914). Я спілкувався із студентами, що належали до різних політичних партій, і

безпартійними (Гермайзе, Дорошкевич, Романовський та ін.), але об'єднаними спільною платформою: розвиток української культури. Крайнє ліве крило цієї групи вважало корисним для цієї мети відрив України від царської Росії, можливий у випадку військової поразки Росії або революції. Я схилився до цих поглядів”.

Деякий час після засудження М. Кравчук перебував у Лук'янівській в'язниці, тут у лютому 1939 року йому було дозволено (мабуть, єдине!) побачення з дружиною. Потім його відвезли на Колиму, в бухту Ногаєво, звідки мало кому пощастило вибратися живим. У другому томі справи є окремий аркушик, на якому невідомим почерком великими літерами виведено: “Академік Кравчук Михайло Пилипович. Знаходиться у ДВК Ногаєво Берелеха Мальдяк на фізичній роботі”.

У липні 1939 року дружина вченого Е. Й. Кравчук пише лист на ім'я секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова, в якому розповідає про трагічну долю свого чоловіка, який, на її думку, “став жертвою інтриг і наклепів”. Реакції на цей лист у слідчій справі нема. Незважаючи на негативні результати попереднього розгляду, Есфір Йосипівна не відступає. У березні 1940 року вона знову надсилає своє клопотання — цього разу на адресу Верховного Суду СРСР, оскільки справу М. Кравчука передано на розгляд Пленуму Верховного Суду СРСР. Тут серед документів, надісланих нею додатково, знаходимо короткий відгук про наукові праці доктора математичних наук Кравчука Михайла Пилиповича, зроблений Ю. Соколовим, членом-кореспондентом АН УРСР й адресований НКВС, а також схвальні відгуки (адресовані НКВС) про наукову, педагогічну роботу М. Кравчука, написані його колегами й учнями. На цей раз заступник прокурора СРСР Сафонов надсилає архівно-слідчу справу М. Кравчука з Москви до Києва для додаткової перевірки, висловлюючи сумнів у правильності судового вироку. На жаль, даних про результати цієї додаткової перевірки в слідчій справі немає.

У липні 1945 року Есфір Йосипівна, яка досі не знала про долю чоловіка (останнього листа від Михайла Пилиповича отримав її брат 11 лютого 1942 року), надсилає заяви до Народного Комісара Держбезпеки УРСР Савченка та Народного Комісара Держбезпеки СРСР Меркулова з проханням допомогти їй розшукати чоловіка, а також порушити клопотання про перегляд його справи. Відповідь на її звернення знову була бездушно-формальна: “ВІДМОВИТИ”.

У відповідь на своє чергове клопотання Е. Й. Кравчук одержала повідомлення про те, що чоловік її помер 1942 року в Магадані в інвалідному містечку (8-й кілометр).

Останню крапку в цій трагічній історії (чи останню?) поставив перегляд судової справи, що був здійснений 1956 року за клопотанням Е. Й. Кравчук. З'явився новий документ, у якому стверджується, що всі попередні свідчення “не викликають довіри, тому що вони неконкретні, на попередньому слідстві і в суді не перевірялись, причому Кравчук після суду винним себе не визнав, від свідчень, що були дані на попередньому слідстві, відмовився і заявив, що вони були дані в результаті застосування до нього заборонених законом методів ведення слідства... Таким чином, додатковим розслідуванням встановлені нові обставини, які спростовують звинувачення Кравчука і які раніше не були відомі суду. На підставі викладеного і керуючись ст. 378 УПК РСФСР вважав би: вирок Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 23 вересня 1938 року у справі Кравчука Михайла Пилиповича скасувати, а справу проти нього припинити за відсутністю складу злочину...”

Полковник юстиції Зарубин 28 травня 1956 р.”

Нарешті вдова академіка отримала довідку про невинність свого чоловіка...

Арешт і загибель Михайла Кравчука призвели до нищення цілого наукового напрямку й завдали вітчизняній науці великої втрати. Але найтяжчий злочин — моральна шкода, яку заподіяли нашому суспільству. Нищення духовності, віри в порядність і чесність, у добро й справедливий відкриває широку дорогу для аморальних людей, негідників і пристосуванців. Доки ми не очистимося від того зла, доти не зможемо досягти в нашій країні щастя.

“Феномен слова-зброї, починаючи від Велесової книги, характеризується боротьбою за справедливість, добро і правду”.

«ЯКЩО ЗАПЛЮЩИМО ОЧІ — ОПИНИМОСЬ ПОМІЖ РУїн»

Уляна ГЛІБЧУК

Даруйте, але я справді не знаю, добре це чи погано, коли радикально різні події у культурному житті Києва можна подати під дахом однієї газетної публікації... Ідеться про акцію протесту з приводу виселення книжкового магазину "Знання" та старт Десятого Київського міжнародного книжкового ярмарку. Зрештою, все поступово...

Минулого тижня в книгарні "Знання" було не протопвитися. Видавці, письменники, журналісти до останнього вільного місця запакували приміщення. Особливо втішила присутність телевізійників. Адже всім відома сучасна істина: якщо подію не покажуть у новинах, отже, її не було. До присутніх звернулися діячі культури, зокрема лідер громадського об'єднання "Остання барикада" Олесь Доній, голова спілки книговидавців України Олександр Афонін, а письменники Юрій Полющук та Сергій Пантюк читали полум'яні вірші. Мотто всіх емоційних виступів можна звести до одного: не дозволимо владі забрати останню книгарню на Хрещатику. Діячі культури підготувалися непогано. Принаймні, щоб їх не вважали голосливими, заручилися підтримкою голови Держкомтелерадіо Едуарда Прутніка. Зачитали його лист. У ньому йшлося про те, що незважаючи на численні звернення Комітету до Київської міської ради з проханням зберегти видавництва та книгарні, в Рів українські книги, оголошений Президентом Віктором Ющенком, продовжується політика знищення столичних осередків культури. Зокрема, закрито спеціалізовані книжкові магазини "Поєзія", "Мистецтво", "Передплатні видання", "Пропаган-

дист”, “Світогляд”, “Спортивна книга”, “Зміна”, “Ноти”, “Книга поштою”, “Технічна книга”, “Книжковий світ”, “Планета”. Ще недавно вони розташовувалися на центральних вулицях Києва. Сьогодні під тиском місцевої влади зникає магазин “Знання” — остання книгарня на Хрещатику, яка працювала в цьому приміщенні понад сімдесят літ... Едуард Прутнік запропонував усім депутатам, хто приймав рішення про виселення магазину, прийти на Хрещатик, 44, купити книгу і прийняти рішення про збереження книгарні.

Редакція нашої газети слідкуватиме за ходом драматичних подій...

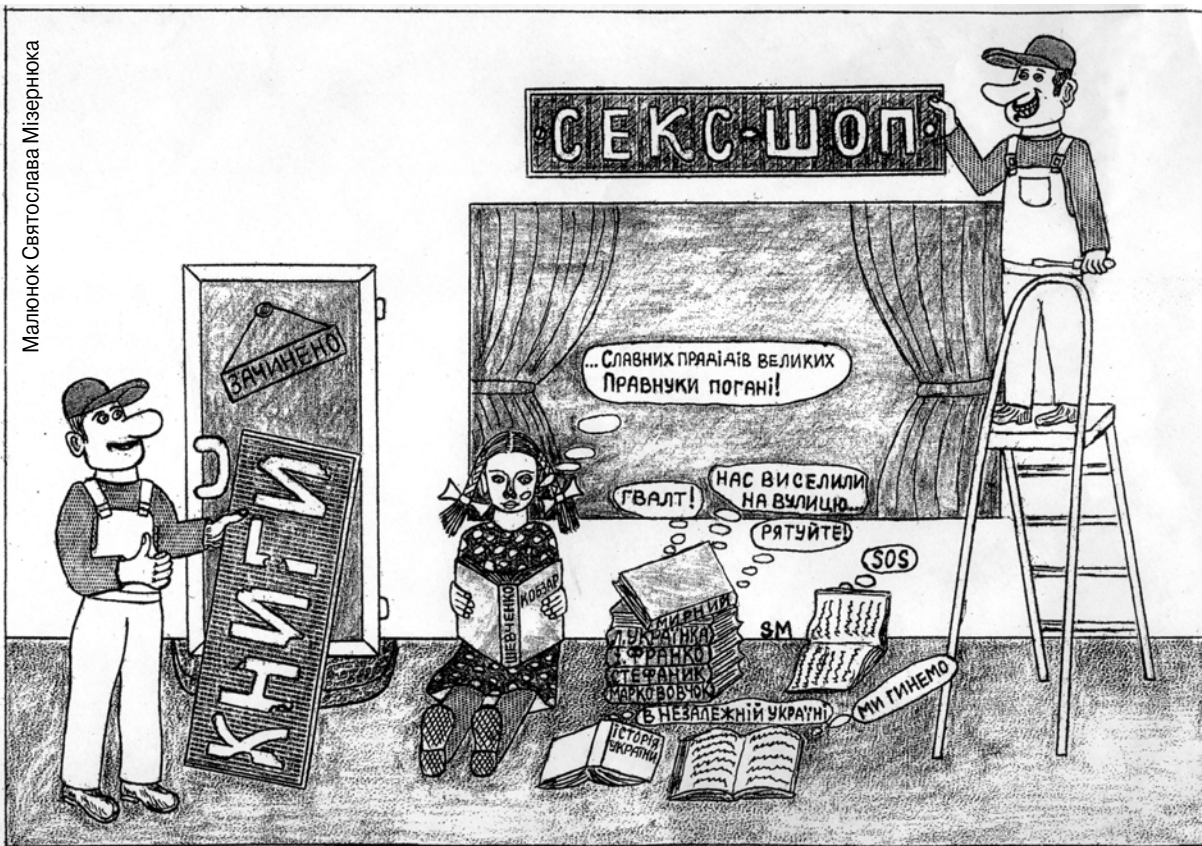
Наступного дня, 8 листопада, було урочисте відкриття виставки-ярмарку "Книжковий світ-2007", яка цього року приурочена

до 100-річчя від дня народження Олега Ольжича. Організатори запросили Олега Кандибу — сина знаменитого поета та громадського діяча. Діти уславлених батьків мають дивну і, здається мені, незвідну долю. Адже їх протягом життя завжди порівнюють... Ось був такий батько і ось такий син... Мене особливо зворушила одна фраза пана Кандиби: "Я зростаю не в тіні свого батька, а в світлі його".

Коли до слова запросили пана Олександра Афоніна, а згодом Леоніда Фінкельштейна та письменника Віталія Капанова, я мимовільно повернулася до вчорашніх подій. Привид “Знань” промайнув... Розповідали про вчорашню акцію протесту і закликали до солідарності. Віталій Капанов не добрав слів... “Якщо чесно, вони вже

дістали... Нещодавно була прес-конференція, яку організували наші музейники й архітектори. Пано-ве, факти жажливі. Будівлі XVII століття пускають під екскаватор... Нищать, рубають, звалюють. Якщо заплющимо очі — опинимось по-між руїн... 30 листопада відбудеться прес-конференція “Україна — зона культурного лиха”, на яку за-прошують серйозних діячів культу-ри і мистецтва...” Це добре, що наші діячі та функціонери культури згуртувалися й не оминають будь-якої нагоди “прокричати” про на-боліле. Відсиджування по своїх “спілках та квартирах” не спону-кає владу боронити музеї, бібліо-теки й кнігарні...

А тим часом "Книжковий світ-2007" розгортався... Видавництва прикрашали стенди барвистими палітурками, а кияни неквапливо походили у пошуках бажаної книжки. Виставка-ярмарок триватиме кілька днів. Паралельно заплановано щільну програму презентації нових видань, автограф-сесії письменників. Життя триває...

Малюнок Святослава Мізернюка

Любов ДЯЧЕНКО-ЛИСЕНКО,
кандидат філологічних наук,
доцент,
Валентина ОСІНСЬКА,
вчитель- методист,
м. Сміла Черкаської обл.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України видав книжку інтерв'ю Юрія Зайцева з талановитим українським поетом, мовознавцем, лауреатом літературних премій, двічі політ'в'язнем СРСР і двічі реабілітованим відомим громадським діячем О. С. Різниковим (Олексою Різниченком) "Я винен тим, що українець".

Юрій Зайцев, присвячуючи книжку "70-річчю славного сина України Олексія Різників", створив публіцистичну енциклопедію післяповстанського опозиційного руху в Україні, зокрема, в Одесі — південній столиці антирежимного руху 1960—1980-х років. Дякуючи авторові, який записав унікальні спогади учасників тих подій на диктофон, зробив аудіозаписи розмов, збережено унікальну інформацію. Це постаті національно-патриотичного, збентеженого сумління, національного порятунку: Олексія Різників, Ніна Строката, Ганна Михайленко, Володимир Барсукивський, Павло Отченаренко, Василь Барладяну, Галина

Могильницька, Микола Суховець-
кий, Ніна Одолинська, Віктор Со-
роковський, Мирослав Мосюк...
Перелік може і повинен бути про-
довжений.

Сьогодні, як ніколи, хворе посттоталітарне суспільство потребує правди про власне історичне минуле. Руйнівні процеси періодично досягають критичного рівня. На жаль, сучасність демонструє «рознитаність», «розмитість», «дифузність» етносвідомості, етнічну (хоч як це парадоксально!) невизначеність українців, яка репрезентує ті чи інші територіальні громади нашої держави. Мас-медійний простір інтенсивно заповнюється неправдивою інформацією ворожого антиукраїнського змісту.

Тому ця книжка, унікальна своєю правдивістю, життєвістю, так потрібна нашому читачеві. Останнім часом дуже цінують документи. А тут їх понад шість десятиліть.

Кожна нація формується спільними загальнонаціональними цінностями, категоріями, постановами. На жаль, нас, українців, зараз об'єднує не чинник мови, не чинник релігії, не чинник виз-

наної особистості, а лише чинник державної території, і на неї теж зазіхають. І поділ нас за окремими землями, певно, комусь дуже вигідний.

Юрій Зайцев своєю книжкою спростовує цю тезу. Доля уродженця Донбасу, вихованця зрусіфікованої Миколаївщини й "космополітичної" Одеси, захоханого у Львів та Карпати Олексі Різнікова засвідчує, наскільки фальшиві просторікування політиків про поділ України на непримиренних східняків і західняків. На прикладі Олексі Різнікова, його побратимів і земляків Миколи Руденка, Івана Дзюби, Василя Стуса, Олексі Тихого ми бачимо, що вся Україна єдина, як і тисячу років тому!

Дослідження історії культури має бути максимально наближеним до першоджерел — документальних текстів, мемуарів, архівних матеріалів, прози, поезії, публіцистики. Дуже важливий у такому пошуку наукової інформації безпосередній контакт із людьми — свідками й учасниками доленосних історичних подій, адже тут не споглядання історії, а її правдиве відтворення. Самоідентифі-

кація особистості за багатьма чинниками детермінована самоідентифікацією нації і навпаки. У книжці “Я винен тим, що українець” є промовисті факти щодо “народження українця”.

Один із найважливіших чинників самоусвідомлення національного "Я" — мова, досконале володіння якою дозволяє "занурюватися" у писемні джерела етнічного космосу, вилучати сучасну інформацію з усної комунікації, зокрема, побутового мовлення та простору мас-медійних каналів.

Українське суспільство зараз, як, можливо, ніколи, вимагає повернення "культурних" імен у найкращому розумінні цього слова, адже відомо, що навчаються на прикладах вчинків яскравих особистостей. Сакральними, священними для нас є прізвища Шевченка та Франка.

Книжка Юрія Зайцева "Я винен тим, що українець" демонструє великий інтелектуальний і мистецький потенціал української нації, її дивовижну здатність самореанімуватися, кидати виклик, бути конкурентоспроможною в умовах глобалізаційних тенденцій розвитку планети.

ГУМАНІТАРНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Федір ПОЛЯНСЬКИЙ,
головний редактор журналу
“Мандрівець”, м. Тернопіль

Всеукраїнський науковий журнал "Мандрівець", що утримується на полі науки з 1994 р., може виступати як дзеркало гуманітарних наукових досліджень в Україні. Адже випущено у світ сімдесятків часописів, утвердилися певні традиції, сформовано власний стиль. Редакція робить усе, щоб часопис був українознавчим (українська національна історія, філологія та філософія тощо) і навіть україноцентричним — підхід до розуміння суспільних процесів крізь призму імперативу української нації.

Які основні тенденції гуманітарних студій науковців можна простежити? Виходячи з кількості статей, варто стверджувати, що гуманітарна наука розвивається активно.

Аналіз праць науковців дозволяє виокремити певні тематичні напрями наукових досліджень. Історія України на сторінках журналу має не лише наукове значення, а й просвітницьке, з актуальними проблемами вивчення українського соціуму.

Дослідження нашої історії — це передусім робота з документами пам'яті нації. Аналізуючи актуальні історичні дослідження, потрібно брати історичні уроки з минулого, розкодовувати закладене знання і дух наших предків та на цій основі творити новітню історію як живий організм державницької нації.

У свою чергу, історія тісно пов'язана з літературою.

Літературна критика, теорія літератури, бібліографія, компаративістика (або порівняльне літературознавство) і текстологія як складові літературознавства формують потужну базу українського гуманітарного знання.

Феномен слова-зброї, починаючи від Велесової книги, характеризується боротьбою за справедливість, добро і правду в суспільстві. І сьогодні письменники, на думку Анатолія Погрібного ("Феномен письменницької публіцистики"), залишаються крайніми в обстоюванні поетичних і справедливих начал життя, у захисті української мови та культури, як і загалом української національної правди.

Звичайно, культура народу — це не лише історія, література і мова, а й філософія. Вважають, що змістом історії української філософії є історія філософської культури українського народу, тобто еволюція світоглядно-філософських ідей.

Отож журнал "Мандрівець" як ланка розвитку української науки продовжує задавати нові напрями наукових досліджень, відслідковувати їхній стан та перспективи. Водночас він пропонує свої сторінки науковцям для опублікування результатів дисертаційних пошуків.

Нові знання, підходи до розв'язання суспільних проблем, розвиток українознавчих та україноцентричних досліджень, що примножуються працею науковців, створює передумови для формування в Україні суспільства знань.

“Прийди ж до мене, щастя, в тихий дім,
з’явись, моя скупа і мудра книго...”
А. Малишко

НАША КНИГА

Валентина ДАВИДЕНКО

У Київському літературно-меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка відбулася презентація поетичної книжки “З наболілої душі”. Її автор — репресований український письменник Микола Козак, який через тюрми і концтабори проніс томик “Кобзаря” Тараса Шевченка. Його ж поетична спадщина побачила світ завдяки молодшому другові Миколи Козака Анатолієві Івановичу Роману, професорові Університету Альберти, Канада. Бардом Хотинського краю називає він свого земляка-поета, якого знав ще з дитинства.

“Я з ним запізнався, коли ще був маленьким хлопцем, він із сусіднього села Клішківці. Коли мені стало 11 років, то мама думала, до якої гімназії мене віддати. Обрали Новоселицю, маленьке містечко, тому що там молодший брат моєї мами, незабутній дядько Ваня Колесник, потім закатований енкаведистами, закінчував гімназію. Тож

«РОСОЮ ВПАСТИ НА ВІЇ ДРІМУЧИХ ЛІСІВ»

мене віддали під його опіку. В одній квартирі з ним жив його друг Микола Козак. Вірші він почав писати ще ліцеїстом. Потім війна, я опинився на Заході, а він — у Румунії. Там його, румунського громадянина, перед приходом Червоної Армії заарештувало НКВС і посадило у в’язницю в Дніпропетровську, а потім він опинився на засланні у таборах Воркути. Там провів сім років. Після хрущовської відлиги почали ліквідовувати деякі концтабори, і він повернувся в Румунію, де жила його сім’я. 1975 року була міжнародна конференція, організована ООН, я, як член канадської делегації, був у Бухаресті. Мав спеціальний паспорт і тому почувався певно, не забувайте, що там теж був комуністичний режим, дуже суворий. Я зустрівся з Козаком, але говорили стримано — такий був час. Коли мій дядько з Хотинщини приїхав до Канади, і ми в кімнаті розмовляли, то він запитав, чи немає на стелі підслуховуваль-

ного апарату. Бачте, який панував психоз. Потім ми вже зустрілися 1991 року. Я був у нього вдома, він читав поезії, говорили про минуле, майбутнє і про Україну. Він був великий патріот, дуже любив Україну, у мене ставлення до України більше Франківське, з почуття обов’язку, а в нього була любов Шевченківська. Я сказав, що ми побачимося за рік, і тоді він не тільки читатиме мені поезію, а скаже, що робитиме зі своєю поетичною спадщиною. Я щороку бував у Бухаресті, так само, як і в Україні. А він, мабуть, був настільки гордий, що не запитав мене, чи я не міг би попрацювати над його віршами. Через три місяці я був на конференції в Парижі, і один наш буковинець, академік Володимир Требіч з Румунії, каже: “Ваш приятель помер”. То для мене був великий удар. Через рік я знову поїхав до Бухареста і зайшов до його вдови Яни Ставської. Кажу: “Чи Микола Козак не залишив якоїсь спадщини?” Во-

на, нічого не мовивши, пішла до другої кімнати і винесла великий зошит і “Кобзаря”, якого він возив із собою по концтаборах, деякі знімки й каже: “Не знаю, що з тим робити, бо мені незадовго покидати цей світ”. (Через рік вона померла). Я тоді сказав: “Дайте мені, я впорядкую спадщину”. Спочатку 1994 року видали вибрані твори у дуже скромному виданні, але я вважав, що то не відповідає рівню поета, якого вважаю бардом Хотинського краю, і тому підготував до друку другий том його поезій, бо перший десь пропав. Адже війна, втечі, репресії, арешти і т. ін. Ця книжка вже розійшлася в Україні по

всіх бібліотеках. Маю надію, що пам’ять про нашого земляка увічнеться на Хотинщині у його рідному селі Клішківці”.

«КИЇВ» — ЖУРНАЛ ДЛЯ ВСІХ

Фото О. Литвиненка

Літературну премію імені М. Коцюбинського було вручено у Чернігівському літературно-меморіальному музеї Михайла Коцюбинського письменникові, секретарю Національної спілки письменників України, заслуженому діячеві мистецтва, головному редакторові часопису “Київ” Віктору БАРАНОВУ. Відбу-

лася ділова, непарадна розмова про сучасне становище української літератури, рідного слова, української періодику.

Ми вже не перший рік із великою тривогою звертаємо увагу на упосліджене становище і української книжки, природно затисненої навалою набагато дешевших та ще й

низькопробних видань з Росії, і української мови, яка досі не здобула в незалежній державі своїх законних, закріплених у Конституції, прав.

Твори наших прозаїків, поетів, публіцистів (про драматургів і критиків уже не кажу) виходять мізерними накладами, та й вони часто густо не доходять до читачів, адже

колишню систему книгорозповсюдження фактично знищено, і владі до цього немає ніякого діла. Значною мірою цю прогалину заповнюють літературно-художні журнали, які висвітлюють сучасний літературний процес (принаймні його найяскравіші сторінки), знайомлять широкий загал із новими здобутками його найактивніших і найяскравіших учасників.

— Чим вирізняється на тлі інших літературних журналів очолюваний Вами “Київ”?

— Ще за радянських часів ми повернули із забуття в актив нашої літератури такі репресовані тоталітарною системою твори, як роман В. Винниченка “Сонячна машина”, недруковані оповідання Г. Косинки, А. Заливчого, В. Підмогильного, А. Головка, роман В. Сосюри “Третя рота” і його поеми “Каїн” та “Мазепа”, п’єсу М. Куліша “Зона”, повість І. Багряного “Огненне коло” та М. Руденка “У череві дракона”. Уперше до читача саме зі сторінок журналу прийшли у реставрованому вигляді Київський літопис, літописи Аскольда, Самійла Величка, “Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона.

Якщо ж говорити про сучасну літературу, то в нашому часописі відбулися “прем’єри” творів багатьох знаних письменників і молодих літераторів. У полі зору нашого видання — визначні події суспільно-політичного, культурно-мистецького й духовного життя України, проблеми національного відродження, утвердження державності й соборності.

— Чим порадує “Київ” своїх читачів наступного року?

— У січні 2008-го нам виповнюється 25 років із дня заснування. Отже, це вже вік зрілий, поважний, гідний нести естафету нашої сучасної літератури. Слід зауважити, що ми лишаємося практично єдиним “товстим” літературно-мистецьким журналом, який зберіг щомісячний вихід, кольорові художні сторінки, всі жанри — поезію, прозу, публіцистику, критику, літературознавство, мистецтво, історію Києва, сатиру та гумор, виплату авторського гонорару. У нас — доволі невелика передплатна ціна, отже, його може читати кожен передплатник України від учителя, студента, інтелігента, інженера до фермера, пенсіонера чи учня сільської школи.

“СП”

«УКРАЇНЦЯМ — УКРАЇНСЬКУ КНИГУ»

Тетяна АЛЕКСАНДРОВА, голова Полтавської обласної організації “Молода Просвіта”

Книжкову виставку з такою назвою демонстрували днями в Чутівому. Організували її управління інформації та зв’язків з громадськістю облдержадміністрації, обласне товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, обласний комунальний книжковий магазин “Планета” й місцева райдержадміністрація. На подібних виставках, приурочених до Року української книги, вже побували мешканці Решетилівки, Зінківка, Глобиного, Кременчука.

Перед чутівською громадою виступили начальник управління інформації та зв’язків з громадськістю облдержадміністрації, депутат обласної ради Олег Пустовгар, в. о. голови райдержадміністрації Михайло Хворост, заступник голови обласного товариства “Просвіта” Марія Гринь.

Школярство і люди поважного віку зацікавлено роздивлялися художні, науково-популярні, довід-

кові видання. Молодь гортала сторінки творів сучасних письменників — Оксани Забужко, Сергія Жадана, Лесі Демської, Андрія Кокотюхи. Серед дитячої літератури вирізнялися добре ілюстрована “Хрестоматія дитячої класики (від 2 до 6 років)” столичного видавництва “Махаон”, набір картинок “Українська цікава абетка”. Експонували й доволі рідкісні книги, приміром, науковий збірник “Полтавська петлюріана”, що видається тільки в нашій області, або збірку поезій Миколи Кульчинського “Загратоване світло”. Порадували соціально значущі видання, випущені за кошт обласного бюджету: книга спогадів Василя Овсієнка “Василь Стус у віддзеркаленнях”, повість Євгена Пузровського “Зоряна”. Завершилася виставка гарними українськими піснями у виконанні тріо “Козачка” обласної філармонії.

У бюджеті Чутівського району на 2007 рік закладено 12 тис. грн. на поповнення бібліотечних фондів. А серед видань, які завдяки управлінню інформації та зв’язків з громадськістю до кінця року побачать світ за рахунок обласного бюджету, буде і книжка письменника з Чутівського краю Сергія Лукіча “Оленчина абетка”. Ця збірка віршів для дошкільнят невдовзі надійде до дитячих садочків області.

БАНДУРИ ЗВУКИ ЗОЛОТІ

Ніна ГНАТЮК

У свій 90-й рік народження патріарх української літератури Олекса Ющенко видрукував кілька книжок. І серед них — “Бандуристи, орли сизі...” (Видавничий центр “Просвіта”, 2007).

У Палаці мистецтв “Український дім” на презентацію унікальної книжки нарисів, спогадів, віршів про славетних українських кобзарів, бандуристів зібралися члени кількох творчих спілок, земляки поета. І кожен дякував автору за унікальне видання, матеріали до якого він збирав упродовж шести десятиліть.

1940 року Олекса Ющенко брав участь у вшануванні кобзаря Остапа Вересая, де виступали Єгор Мовчан, Павло Носач, Петро Гудзь, Володимир Перепелюк, Іван Іванченко. Тоді ж ведучий свята Павло Тичина надав слово для привітання і йому, молодому поетові.

Усе творче життя О. Ющенко дружив з кобзарями, присвячував їм вірші, разом з ними часто висту-

пав. Із Максимом Рильським брав участь у відзначенні ювілею Єгора Мовчана у селі Великий Писарівці. А коли О. Ющенкові виповнилося п’ятдесят, привітати його приїхав славновісний Єгор Мовчан.

Завдяки багаторічній дружбі, сердечному спілкуванню, листуванню з відомими митцями і народилася книга про тих, кого називають Гомерами України.

Виступаючи на презентації, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка Микола Шудря, заступник директора Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ Сергій Гальченко, заслужений діяч мистецтв Василь Довжик, інші письменники, журналісти відзначали самобутність цієї книги — своєрідного пам’ятника кільком поколінням українських народних співців. Її варто перевидати у державній програмі підтримки книговидавництва більшим накла-

дом, щоб мати цінний посібник у школах, бібліотеках.

Яскравим доповненням до поетичного слова були виступи відомих бандуристів — Шевченківського лауреата Василя Нечепи, Миколи Мошика, Ярослава Черногуза, про творчість яких теж розповідається у книзі.

Присутні митці подякували “Сумському земляцтву” у м. Києві, за чий фінансової підтримки книга О. Ющенка прийшла до читачів.

Ігор КРОПИВНИЦЬКИЙ

125 років тому Марко Кропивницький заснував славнозвісне Товариство акторів, відоме під назвою Театр корифеїв. Як зауважував І. Франко, на початку 1880-х несподівано з'явився справжній український театр, “склалася трупа, якої Україна не бачила ані перед тим, ані потім, трупа, котра збуджувала ентузіазм не тільки в українських містах, а й у Москві і в Петербурзі, де публіка часто мала нагоду бачити найкращих артистів світової слави”. Вагомість цієї події в міжнародному масштабі засвідчила 1982 року постанова ЮНЕСКО про святкування сторічного ювілею трупи. До складу театрального колективу ввійшли в майбутньому відомі майстри української сцени, тоді ще актори-аматори, учні Кропивницького М. Заньковецька, М. Садовський, Л. Линицька, А. Маркова та ін. Згодом до товариства приєдналися П. Саксаганський, І. Карпенко-Карий, Г. Затиркевич, М. Садовська-Барілотті. То були найкращі акторські сили українського народу, Марко Кропивницький виплекав з них славнозвісних зірок української сцени.

Маркові Лукичу Кропивницькому належить найпочесніше місце у плеяді видатних діячів культури XIX століття.

Якщо Тарас Шевченко відкрив епоху в українській літературі, став родоначальником її революційно-демократичного напрямку, то продовжувачем цих традицій у письменстві, в драматургії зокрема, був Кропивницький. З його ім'ям пов'язана ціла епоха в театрі й драматургії. Він був геніальним актором, режисером-реформатором, засновником українського класичного реалістичного театру, що на той час було справжнім відкриттям.

Це не тільки класик драматургії, а й відомий публіцист, поет, композитор, диригент, співак, перекладач, талановитий організатор і керівник театру, чудовий педагог, який відшукував у народі таланти і невтомною копійкою працю виховував із них ентузіастів професійної сцени.

Марко Лукич був до того ж майстром слова, зачаровуючи своїми виступами слухачів, піонером реалістичного художньо-декоративного мистецтва, засновником театру для дітей.

В епоху, коли царат пригнічував Україну, нищив залишки національної культури, і більшість населення була неписьменною, театр був чи не єдиною просвітницькою силою, доступною простим людям, і посідав значне місце у громадсько-культурному житті. “Товариство акторів Кропивницького” стало на той час живим джерелом української культури не лише на батьківщині, а й у Росії, Білорусії, Молдавії, Грузії, Литві. Скрізь воно гастролювало з незмінним успіхом, а після триумфальних гастролей у Петербурзі й Москві, незважаючи на всі труднощі і перешкоди, театр Кропивницького зумів стати поруч із найкращими національними театральними школами Європи. Усе це дало поштовх для подальшого розвитку української культури, мало неоціненне суспільно-політичне значення, стало однією з важливих духовних підвалин, на яких через багато десятиліть потім збудовано Українську державу.

“Якщо Колумб відкрив Америку, то з таким же правом можна сказати, що Кропивницький відкрив світові скарб малоросійського театру”, — писав рецензент однієї з петербурзьких газет.

Кропивницький у своїх творах виступив новатором жанру соціально-психологічної драми. Загалом він написав понад 40 п'єс. Сучасна преса порівнювала їх із шедеврами світової літератури. У кожній з них, таких, як “Дай серцю волю, заведе в неволю”, “Доки сонце зійде, роса очі виїсть”, “Глитай, або ж Павук”, “По ревізії”, “Олеся”, “Замулені джерела”, “Дві сім'ї”, “Скрутна доба” митець виводить на життєвий кін свого улюбленого героя від землі — селянина, збуджує симпатії до нього, закликає глибоко замислитися над тією долею, що “бредє горем, мов тим морем, й враг його зна, коли перебрєде”.

Через усе життя проніс він безмежну шану і любов до Тараса Шевченка, з надзвичайною майстерністю читав його запальні вірші, що знаходило відгук у тися-

БАТЬКО УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

Яких батьків ми діти, хто ми, чи усвідомлюємо свою самовизначеність, свою мову, культуру, традиції, самотність, чи поважаємо власні цінності, свої глибокі корені? На прикладі висвітлення багаторічного життєвого подвигу великого нашого земляка Марка КРОПИВНИЦЬКОГО, який подав його онук, відомий фотохудожник, мистецтвознавець і композитор Ігор Олексійович Кропивницький, кожен може перекоонатися, що є в історії України визначні постаті, люди честі, які могли полягти за правду, з кого можна брати приклад для наслідування. Священна сила пам'яті зобов'язує і переконує: людина багато може, якщо вона вірна високим ідеалам.

Картина І. Рєпіна “Лебединого віку та журавлиного крику”, на якій Марка Кропивницького зображено керманцем козацького човна

чах сердець зачарованих слухачів і вчило, “як душу гартувати, як шлях до правди віднайти, як волю в битвах здобувати і прямувати до мети”. То були вечори Шевченка, де “Слова про Яр холодний розцвіли гарячі, — про те, як стануть зрячими незрячі і правда говорила в них жива” (М. Рильський).

З ім'ям Кропивницького пов'язане перше прилюдне виконання, присвячене йому композитором Данилом Крижанівським, пісні на слова Шевченка “Рече та стогне Дніпр широкий”, за що він мало не наразився на арешт. Бо “читати твори, друкувати тексти до музичних нот” українською мовою забороняв царський указ. Те сталося в Одесі 1898 року, де відбувався вечір пам'яті Великого Кобзаря. Кропивницький заспівав, а публіка, підхопивши урочисту мелодію, підвівшись, дружно підспівувала йому. Підрозділ родових увірвався в зал, почав виштовхувати глядачів, а у відповідь, наче присуд, з усіх боків співом лунало, шквалом било шевченківське слово. Сяйнувши у просторінь могутнім співом Марка Кропивницького, пісня стала духовним гімном кожного українця, полетівши з уст в уста, пододала простір і час чистим голосом української душі, всім світом почута.

Устами героїв своїх п'єс Кропивницький проголошував палкі слова протесту проти соціальної несправедливості. Недарма цензура забороняла твори драматурга, погрожували арештом, і тільки надзвичайна популярність митця і народна любов рятувала його від неминучого ув'язнення. За театром Кропивницького було встановлено таємний поліцейський нагляд.

Усім серцем митець переймався трагічною долею свого народу, вбачаючи в ній історичну несправедливість і кривду: “В Україні моїй милій і далі нема ні школи народної, ні журналі, і далі українську мову висміюють, не визнають, намагаються знищити... За віщо це? За віщо? Невже за

матургом, артистом, режисером і вчителем цілого гуртка молодих акторів, що цей труд вимагав нелюдських сил, надзвичайного напруження енергії, нервів і здоров'я. Всі актори, яким він допомагав оволодіти технікою гри на сцені, всі його учні, не виключаючи Садовського та Саксаганського, були закохані в Марка Кропивницького як в артиста, режисера і великої душі людину”.

За своє довге театральне життя Кропивницький зіграв багато ролей українського, російського й західноєвропейського репертуару. Вони різноманітні: від драматичних і трагічних до комедійних і сатиричних. Це були шедеври сценічного втілення, в яких великий актор сягав глибини розкриття і розуміння образу.

“Популярність великого драматурга й артиста була настільки велика, що не буде занадто сказати, що після народного поета Т. Шевченка ім'я Кропивницького — одне з особливо популярних і улюблених на Україні”, “Без перебільшення я назвав би його сонцем України”, — так висловлювалася тогочасна преса.

Невтомну подвижницьку діяльність Кропивницького, його відвагу в боротьбі за захист національної культури свого народу високо цінували визначні представники передового російського мистецтва — Л. Толстой, П. Чайковський, Д. Станіславський, М. Савіна, В. Стасов. Великий російський художник І. Рєпін зобразив Марка Лукича керманцем козацького човна, який пливе серед хвиль розбурханого моря, начебто підсумовуючи складний та тернистий шлях, що випав на долю митця.

Кропивницький, передчуваючи загрозу знищення українського народу, тобто небезпеку його розчинення в панівній нації, все своє життя присвятив духовному збагаченню українців, закликав зберігати глибину нашого духовного коріння, наш духовний спадок. Він закладав перші цеглини в той фундамент, що став у майбутньому основою для побудови незалежної Української держави. Він бачив таку державу кризь непроглядну темряву. Наслідуючи заповіді Шевченка, своїм прикладом він збуджував серця людей, давав їм надію і мрію про свою, благословенну Богом Україну.

Усе життя його, безперервне творче горіння, невтомний пошук шляхів до світлої прийдешності були прикладом громадянського подвигу людини, безмежно відданої своїй Вітчизні. Коли імператор Олександр III, захоплений його майстерністю, під час гастролей театру в Петербурзі запропонував акторові грати в імператорському театрі (що давало змогу заможно жити і гастролювати по всьому світові), він рішуче відмовився: “Не потрібне мені ні срібло, ні золото, ні слава, ні пошанівок... Зрадити свій народ, піти у найми “власть придержачим”, які мови нашої не визнають, намагаються знищити?! — Ніколи!” Так сміливо висловлювався “батько українського театру”, бо рідна Україна, рідний театр були для нього понад усе: “Краще буду працювати для милої моєї України на повну, Богом дану мені силу, а там вже нехай цінують, що я залишив”.

Про смерть Кропивницького писали: “Істинно, ця смерть — національне горе... Вмер не тільки геніальний артист і письменник, вмер національний герой, що любив Україну всім серцем і невтомно боровся за неї”.

“Велетень національної культури” — так оцінювали його багатогранну діяльність сучасники, такий він і в нашій пам'яті. Його ім'я і сьогодні у сузір'ї найславніших імен людства.

Яскраво, з глибиною пізнання відкрив нам постать Кропивницького поет Максим Рильський, який мав щастя бачити і чути “батька українського театру”, “українського Мольєра” і “Шекспіра”, людину епохи “Відродження”:

*Блажен народ,
що мав такого сина.
Там, де його
терниста путь ішла,
З нових квіток і колосків звела
Вінець йому рідна Україна.*

те, що предки наші встелили кістками і полили своєю кров'ю той край, який називається благословенним і благодатним і який приєднався до спорідненого народу, як рівний до рівного? Обидно, боляче, тяжко!”

Марко Кропивницький боровся за національне відродження, проти спроб розглядати український народ як “плем'я”, а його мову — як “південно-російський діалект”. “Несила більше терпіти гніт глуму, ганьбу поневолення духовного і морального, мовчати перед брутальним зневаженням загальнолюдських прав, елементарної справедливості...” “...Пора зрівняти українське слово в усіх правах з російським, бо тільки рідна мова у церкві, в театрі, у літературі і в школі, не обмежувана цензурою, дає можливість застосовувати пригноблені сили з користю і успіхом на благо рідної Вітчизни”, — звертався Кропивницький до тих, кому була дорога доля народу.

М. Л. Кропивницький уперше надає українському театрові соціального значення і звучання, запроваджує принципи професійної режисури як мистецтва самостійного і відповідального. Саме він уперше заявив, що й актор, і режисер повинні добре знати життя народу й черпати з нього образи. Життєво-правдиве розкриття психології сценічного образу, глибоке розуміння сценічного ансамблю — де слово, рух, інтонація, міміка, грим, костюм персонажа, художньо-декоративне й музичне оформлення — тобто всі компоненти спектаклю повинні бути підкорені розкриттю змісту твору. Таким було творче кредо режисера-педагога. На ньому він виховав кілька поколінь українських акторів. Тогочасна російська преса відзначала, що українці під режисурою Кропивницького на багато років випередили Художній театр Станіславського.

“Не можна забувати, — згадує актриса Софія Тобілевич, дружина І. Карпенка-Карого, — що той потрійний труд, який виконував Марко Лукич, бувши одночасно дра-

“Призначення цих художніх витворів — облагороджувати середовище, вносити дух гармонії”.

МИСТЕЦТВО

15

ПОРТРЕТ ГОБЕЛЕНА ВІД НИТКИ ДО КИЛИМА

Валентина ДАВИДЕНКО

Друга Всеукраїнська трієнале художнього текстилю “Від давніх традицій до сучасних новацій” після Києва експонуватиметься в інших столицях світу, зокрема, в Парижі, Мадриді й Нью-Йорку. Про це повідомила вже на презентації співоратор проекту і голова журі Зоя Чегусова. Здавалося б, після грандіозного Арт-фестивалю в Українському домі киян важко вразити ще одним мистецьким явищем. Та фантазійна “гра з грою” художників текстилю таки полонила розмаїттям образно-пластичних знахідок і перетворила

зали Будинку художника на театр, де присутнє власне архітектурно-просторове середовище. Митці продемонстрували і несподіване використання якостей природних матеріалів (“Пружні об’єкти” з лози Тамари Бабак), пошуки в царині національного стилю (композиція “Шлях” Лідії Борисенко), розвиток традицій мистецтва гобелена і художнього розпису на тканині (Олександр Левадний, Іванна Токар, Наталія Гронська, Олена Ульянова).

Масштабна експозиція представила тільки третину робіт, які надійшли на конкурс, і, як зізналися члени журі, добирати експонати

на виставку було дуже складно, настільки багата Україна майстрами цього жанру, що блискуче володіють технічними засобами і мислять сучасними категоріями. Недарма ж поряд із композиціями художнього текстилю панораму виставки збагатили експериментальні роботи з інших матеріалів — аж до поліетиліну. Мабуть, головною ознакою нинішньої трієнале можна назвати вільних дух творчості, не скутий умовностями. Українські митці розширюють діапазон мистецтва текстилю на початку нового тисячоліття і водночас демонструють високу професійну школу, що приємно вирізняє цей проект з-поміж інших. Немає експериментування лише задля того, щоб шокувати глядача чи замаскувати професійну недосконалість, що подекуди зустрічаємо в сучасному живописі. Можливо, тому, що призначення цих художніх витворів — облагороджувати середовище, вносити дух гармонії; автори уникають деструктивних тем і похмурих мотивів. Якщо самі художники називають цей благодатний жанр “гра з грою”, то дух виставки я б означила як польоти на пуантах, настільки схилили до такого руху-пурхання цими залами шовки, нитяні плетива, мотузяні вервечки, невагомі, пірчасті, мов хмарки, композиції, де поєднано батик з лозою, лляні поліські ляль-

Фото О. Литвиненка

ки на прошиві, “портрети” гобеленів — інакше не скажеш, бо автори представили їх у просторі рами ткацького верстата ще на натягнутих нитках, мовби в мить завершення. Це спроба по-новому прочитати глибинні символи національної культури, адже нитка, тканина, полотно, сувій, рушник, килим у художній творчості українських митців постає з традицій велетенського історичного минулого. Кожен із майстрів, хто працює з текстилем, скаже, що цей матеріал архетипний за своєю суттю. Гобелен, ліжник, настінний текстиль, різноманітні техніки ткання й аплікації зовсім несподівано нагадують вам на цій виставці образи, бачені в дитинстві, сувої у скринях ваших бабусь, килими на стінах

оселі у різних регіонах України. Недарма ж текстиль називають одним із найбільш демократичних і доступних широкому загалу глядачів видом мистецтва.

У рамках II Всеукраїнської трієнале художнього текстилю відбулася Молодіжна трієнале обдарованих митців та студентів художніх ВНЗ України, які крім основних напрямів представили також напрям “костюм-форма-образ”.

А рішенням журі переможцями конкурсу визнано: I місце — Ольга Парута-Вітрук (м. Львів) за гобелен “Решето Всесвіту”, II місце — Олександр Ковач (м. Херсон) за серію гобеленів, III місце — Наталка Борисенко (м. Київ) за композицію “Від початку до кінця”, сімнадцять художників відзначено дипломами.

МІЖСЕЗОННЯ — НАЙКРАЩИЙ ЧАС ДЛЯ ГАСТРОЛЕЙ

Ольга СЛОНОВСЬКА
Фото В’ячеслава ПАЩУКА

80-річний ювілей відзначив відкриттям нового театрального сезону один з найпотужніших театральних колективів України — Донецький академічний український музично-драматичний театр.

Незважаючи на досить поважний вік, театр-ювіляр не тільки не збирається зменшувати оберт, а й продовжує дивувати своїм молодечим азартом та цікавими ідеями — чого варта лише постановка комічної опери “Весілля Фігаро” В.-А. Моцарта, вперше здійснена на його сцені.

Цього року гастрольних поїздок у Донецької муздрами було чотири. Це для більшості обласних театрів, залишених без державної та місцевої фінансової підтримки,

не те що рекордна, а фантастична цифра.

Навесні театр відвідав уперше за всю історію існування Івано-Франківськ. Поїздка стала можливою в результаті підписання між Івано-Франківською та Донецькою облдержадміністраціями та обласними радами Угоди про співробітництво у торговельній, економічній, науково-технічній, гуманітарній та інших сферах. Донецчани показали чотири різнопланові та різножанрові вистави й змогли підкорити івано-франківських глядачів, які спочатку із зацікавленням, а потім з відвертим захопленням дивилися україномовні вистави театру з російськомовного регіону. Зала реагувала на кожне влучне слово “Енеїди”, кожен жарт “У джазі тільки дівчата”, кожен дотеп “Кохання у стилі бароко”. Особливо увага була прикута до музичної драми “Зілля” за О. Кобилянською, адже місце дії вистави — Карпати; всім було цікаво, як донеччани зможуть передати гуцульські звичаї та народний колорит. Проте іспит було складено на “відмінно”.

Влітку — гастролі до Києва, відповідальні та емоційно складні, адже київська публіка вимогливіша та прискіпливіша за будь-яку іншу. І знову різножанровий репертуар: мюзикл, музична драма та опера. “Весілля Фігаро”, тоді ще новоспечену прем’єру, вирішили випробувати на киянах. Звичайно, це був великий ризик, але оригінальність постановки та цікаві режисерські знахідки, молодість і талант виконавців, яскравість художнього оформлення та чудова музика підкорили глядачів і завоювали їхню прихильність. А мюзикл “У джазі тільки дівчата” вразив масштабністю, неординарним сценографічним рішенням, продуманістю та злагодженою роботою не лише акторського складу, а й обслугову-

ючого персоналу, оригінальністю режисерських рішень і, звичайно ж, блискучими акторськими роботами Андрія Романія та Михайла Криштала.

У вересні — гастролі до Маріуполя, де донеччан знають і люблять. Гастрольний репертуар Донецької муздрами складався з самих лише україномовних вистав. І знову перемога: звиклі до російськомовних вистав свого театру маріупольці задоволено сприймали вистави українською.

І, нарешті, у жовтні — гастролі в Харкові. Мабуть, на цю поїздку весь колектив театру очікував з найбільшим нетерпінням, адже саме в Харкові 80 років тому народився Червонозаводський робітничий театр, який згодом став Донецьким академічним українським музично-драматичним. На своїй батьківщині театр не був дуже давно. Проте триста кілометрів, що розділяють міста, — не настільки велика відстань, щоб у Харкові зовсім нічого не чули про донецький колектив. Тим більше, що Харківський університет мистецтв ім. І. Котляревського і Харківський інститут культури періодично постачають Донецьк чудовими творчими кадрами, та й режисер гастрольної вистави Олександр Аркадій-Школьник тривалий час працював у Харкові. Отож чарівні блондинки з жіночого джаз-бенду з легкістю підкорили Харків, а у режисера та акторів Михайла Криштала й Андрія Романія з’явилось багато шанувальників. Про мюзикл “У джазі тільки дівчата” в Харкові говорили ще довго і шкодували лише про одне — чому гастролі донеччан були такими короткими.

І ще одна особливість двох останніх гастрольних поїздок — вони були обмінними. Саме така форма співпраці між театральними колективами, на думку художнього керівника — генерального директора Донецького театру Марка Бровуна, сьогодні найефективніша і найкорисніша не лише для театрів, а й для глядачів, театральне меню яких урізноманітнюється.

ВІРНІСТЬ ПРОКОПА КОЛІСНИКА

Президент України В. Ющенко і художник П. Колісник з дружинами, а також Надзвичайний і Повноважний Посол України в Словаччій Республіці І. Огнівець на виставці українського митця

Ніна ГНАТЮК

Ми вже неодноразово писали в газеті “Слово Просвіти” про самобутнього художника, письменника, педагога, члена Національної спілки українських письменників Словаччини Прокопа Колісника, який мешкає у Пряшеві.

З його ініціативи у рідному селі Поташня Бершадського району на Вінниччині створено визначний осередок духовності — Музей культури села і художню галерею Прокопа Колісника. Тут уже проведено чотири мистецькі пленери “Поташня — чарунка Поділля”.

Нещодавно Прокіп Колісник завітав до редакції й поділився новиною — на його персональний виставці в Музеї української культури у Свиднику побував Президент України Віктор Ющенко разом із дружиною Катериною Чумаченко та Послом України у Словаччині Інною Огнівець.

В одному зі своїх верлібрів Прокіп Колісник так написав про малярське мистецтво:

Живопис — це тиха молитва

*крок до небес
і крапелька роси
що падає на лину
це крик душі
що лине з Батьківщини.*

Живописні полотна Прокопа Колісника нікого не залишають байдужими. У кожному з них — космос людської душі й тепло Божої долоні, мамина коліска і подих рідного джерела.

“Без досвіду Прокопа Колісника митцям нашого покоління вже не обійтися, бо це досвід невтомного шукача, де пошук невіддільний від найбезпосереднішої емоції, де відсутнє мавпування західних зразків, а постійно присутній прорив до особистості національної мови, присутня воля до стилю.

І смирення, і вірність своїй дорозі. Єдиний. До вернісажу. До престолу Бога. До врат.” — у цих словах відомого українського поета, лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка Василя Герасим’юка точно і вагомо сказано про вірність Прокопа Колісника українському мистецтву і рідній землі, хоч би де він жив. А живе митець лише Україною.

“Весілля Фігаро” В.-А. Моцарта

“На теренах скіфських земель значення “царити” має тільки назва “Україна”.

Оксентій ОНОПЕНКО,
м. Москва

Продовження.
Початок у ч. 45 за 2007 р.

У ранньому середньовіччі (період Київської Русі) на теренах України йшла боротьба за перехід до віри в єдиного Бога. Великий Київський князь Святослав, умираючи, сказав: “Вірую в єдиного Бога” (це було в роки написання “Слова о полку Ігоревім”). Як відомо, князь Ігор Святославич після свого полонення пішов по Боричеву до Святої Богородиці Пирогощії, більш ранньої Покрови Русі — богині грому і родючості (врожаю). А Володимир у Чернігові “затуляв вуха”, коли дзвонила “церква Пирогощії”. І Всеслав Полоцький у своєму Полоцьку біля церкви Софії чув “дзвін Хорсу Великому” (Велесу). У цих словах автор “Слова” підкреслює світогляд князів: Ізяслава везуть до Софії, князь Ігор іде до Святої Пирогощії, Володимир — не хоче чути дзвонів Пирогощії, а Всеслав чув уранішній дзвін Хорсу Великому.

Тлумачачи наймення країн, потрібно виходити з того, що майже всі християнські країни було названо згідно з церковними постулатами, що коринілися в міфологічних уявленнях народів. Міфологічний образ, який несе в собі назва країни, вказує на давність назви, добу, коли назва виникла. Так, коли в Біблії згадується країна Магога, або “глава країни Рош” (“несі Рош”), то в цих словах важлива не фонетика, наприклад, “рош”, а значення образу — “земля Водолія” (Перуна, Посейдона). Грецька першооснова “архон” у титулі “архон Рош” перекладається українською мовою як “глава”, а “Рош” має значення “текти”, “потік”, або “Січ”. Так називали богиню грому, бурі Кия, “грози якої по землях течуть” (шумлять). Караюча богиня грому й блискавки (“Карна і Жля” в “Слові о полку Ігоревім”) має назву Пирогоща або Троя (грецьке “troo” — вражаюча, караюча). Автор “Слова о полку Ігоревім” вказує на значення назви “Кия”, коли на самому початку твору характеризує Бояна, який “растікашеться мислю по древу”. Коли автор закликає “начати старими словами”, то дослідники твору мали б задуматися над тим, які “старі слова” мають на увазі. Слова “мислю по древу” нагадують про назву “Україна”, як “Радогоща” (“оук” — “наука” і “раяти” — “радитись”). Так само в епілозі твору автор згадує про “главу” (главу —

“несі Рош”, що в імені князя Ігоря має давньоанглійське “eagor” — “Водолій”) і плечі (рамена, крила) України. Грецьке “Roos” (текти, плинути) не має нічого спільного з назвою “Росія”. Назва “Росія” синонімічна значенню “червона”.

Можна також зауважити, що близьке (але не синонімічне) до значення “Рош” — “текти” (“тече вовком”), “бігти”, “минати”, “літати” — мають назви Меотида (латинське “мео”, “meas” — бігти, минати) та назва боспору “Хазарія” (єврейське “khasar” — минати, проходити). Назва “боспор” як “торговельна переправа” теж має подібне значення — переправа, перевіз. Йому синонімічна назва “Лівонія” (англійське “leave” — лишати, покидати, тікати, що передано іронічним “деремела” в “Слові о

Фото Євгена Букета

Собор Троїцько-Іллінського монастиря в Чернігові

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО ЧЕКАЄ НА ДБАЙЛИВИХ УКРАЇНА В «СЛОВІ О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ»

полку Ігоревім”). Значення “дороги” мають топоніми “Путивль”, “Дрогобич”, “Курськ”, “Мценськ” (Мченськ), гідроніми Сейм (гнати), Самара (текти) тощо. Ці назви пов’язані з символікою небесного Возного або Посейдона, який, згідно з міфологією, перевозить Сонце через океан до ранкового сходу. Небесному Возному (Віщому) присвячена назва Матвіїв Курган (Ахіллів Біг), Міус (Конюший), Таганрог (Світозарний), Мілерово (Тисяцький), Айдар (Віщий), Аксай (Славень) та інші. Посейдона-Возного вважали володарем Тризубця.

Друге важливе зауваження щодо давності назви “Україна”. У найменні сакральної гори України “Говерла” вжито давнє індоєвропейське дієслово “govern”, що англійською означає правити, врядувати. У гідронімі “Десна” також вжито давнє “dhesno” — правити. Річка “впливає” в “правлячу” Україну-Державу. Грецьке “krino” або “kriso” (“судити”) в “Слові о полку Ігоревім”) у назві ріки Кринка-Геррос теж вказує на назву країни. Назва “Волинь” означає “волю” (на латині й в українській мові “volo” — воля, рішення), а ось назва “слобода” або “свобода” має значення “пустинь” і “вольності”. Слова автора “Слова о полку Ігоревім” про “обіду”, яка

“Пустині силу прикрила” (чи не було тут “коректури” Мусіна-Пушкіна?) вказують на значення “вольності” (у Д. Яворницького — “границі козацьких вольностей”).

У давньому найменні “Україна” основа “країна” має значення не пізнішого слов’янського “край” (територія), а походить від давньогрецького “kraino”, що означає “правити”, “вершити”. Грецьке “kreion” — цар, “kreiousa” — цариця. Потрібно також згадати, що Геродот уживає назву народу “царські скіфи” (дружина). На теренах скіфських земель значення “царити” має тільки назва “Україна”. Індоевропейське “U-” в назві “Ukraine” надає слову “kraino” значення “бути главою”, “бути державою”, а назви “Україна” значення “Держава” (так само, як “U-” надає слову “-riter” значення “Юпітер” — “Світовид” або “світло даючий”). Назва “Україна” має значення не тільки “держави”. Звичне українське розуміння назви “Україна” як “ойкумена—рідна земля” теж справедливе. Річ у тім, що грецьке “oikos” (ойкумена, вітчизна) слугує першоосновою латинського “uikos”, “uecker”, а саме його значення як “соціальна спільнота” разом з іншим латинським словом “rein” (res) — “благот”, “мир”, “добро”, “природа” як суб-

станція покладено в основу назви “Україна” (“uecker rein” — “спільний світ”). Назву “Ueck-rein” можна висловити іншим латинським словом “res publica” — спільний світ, мир.

Весь зміст “Слова о полку Ігоревім” свідчить, що автор думає не лише про територіальну єдність країни, а й про соціальну. Князь роздори він пояснює боротьбою за землі, багатства. Крім того, в добу написання “Слова” в Україні точилася боротьба між впливом на державні справи церкви і воевод. Князь Ігор, як згодом і Андрій Курбський, — прихильник “воеводної ради”, а не “влади поповичів-кrechtів”. Такий образ країни і держави виникає й може існувати лише на ґрунті соціального досвіду. В середньовічній Європі феномен “країни” як “республіки” (спільного блага) ще не був притаманним суспільній думці. Назва “Річ Посполита” (Спільна справа) однозначна назві “Uck-rein”. У середньовіччі “клопоталися” за “віру християнскую”, за “гроб Господень”, за “круля” або “за царя-батьошку”, а в давній Україні — “за країну” як “соціально-політичний” феномен. Цей образ “спільної землі” дав змогу Геродотові вжити назву “царських скіфів” як “паралати” (лат. “pario” — родити, а “latus” — простір, край, себто, “паралати” — роденці або “посполити” чи “україн-

ці”). Образ давньої країни передається назвами “земля Трояна” чи “Руська земля”.

Вислів “на седмом віці Трояні” можна тлумачити як “престольне віче Трояні”, а також як “вкраїнське віче Трояні”. Під назвою “Дівиця” розуміється Мати Божа Державна (Аврора — східна Ранкова зоря, південна — грізна Богиня грому, західна — свята Мисля-Діана чи Луна, а північна — вказуюча Полярна, Путюводна зоря). Топоніміка, гідроніміка України присвячена переважно богові Паппаю (Кормилець, Хлібний) і Трої-Пирогощії (богиня блискавки, грози, вітру). Тут слід наголосити на тому, що Україна має своїми берегами: на сході — Переяслав (Пересвіт-Тагімасад, Урим), на півдні — Пересичень (Богиня грому, дочка Посейдона-Возного), на заході — Перемишль (Місяць), на півночі — Пересопницю (Дрімаючу, Провідну зору). Недаремно на сучасній межі України й Росії залізнична станція має назву Хутір Михайлівський. “Михайло” в перекладі з французької мови (miche) — “Хлібний”, так само як Геродотова назва “Гіпаніс” (Конюший, але лат. “panis” перекладається як “Хлібний”). В Україні добре знають, що “Бог калачі везе”, коли гуркоче в небі. У “Слові о полку Ігоревім” богиня грому названа також “Скала”, а в топоніміці України цій богині присвячено назви Звенигора, Громоклея, Хлібодарівка, Інгул, Рубанка, Велика Кринка, Канкринівка та багато інших. Звернення автора до певних образів допомагає встановити межі (обриси, параметри) країни.

Звернімо також увагу на те, що грецькою мовою земля, присвячена богині, має назву “temenos” (від “temno” і “temo” — рубати, різати, сікти, а в переносному значенні — укладати договір, союз, мир, прокладати дорогу; охаймлювати або оточувати по колу — відокремлювати). Ця назва подібна за значенням до “krino” — відскакти, карати, “судити рядити” (порівняймо гідроніми Кринка, Велика Кринка, Канкринівка). Богові (богині) грому присвячено назви Громоклея (Громослава), Інгул та Інгулець (той, що тамує спрагу, голод), Звенигора, Миколаїв, Микулин (Світозарний), Станіслав (Стадник-Хорив). Топоніміка північних земель України присвячена Провідній зорі, Одігітрі — Словечна (Казань), Конотоп (Вершинний Піг), Охтирка (Вишня, Горішня).

Далі буде.

● УКРАЇНА І САНСКРИТ

ПАН І ПАНІ: НАШ ВИСОКИЙ ПРЕДКІВСЬКИЙ СПАДОК

Рубрику веде
Степан НАЛИВАЙКО,
сходознавець-індолог,
завідувач відділу
порівняльних досліджень
науково-дослідного
Інституту українознавства

2. Українське пан та його іранські родичі

Індійському й українському *pan* відповідає іранське *ban*. Є багато іранських імен з *ban*. Ім'я *Артабан* “Захисник арти-ладу” мали перські царі й полководці, що їх знав іще Геродот у V ст. до н. е. Ім'я *Даштбан* (*dasht* — поле, край) означає “Охоронець краю”, *Джаханбан* (*jahan* — світ) — “Захисник світу”, причому це ім'я — значеннєвий двійник князівського імені *Святополк* (Світополк), *Дидбан* (*did, diz* — фортеця) — “Начальник фортеці”, *Марзбан* (*marz* — межа, кордон) — “Захисник кордонів (країни)”, *Разбан* (*raz* — лоза, укр. *різка*) — “Садівник, Виноградар”.

У середньоіранських мовах (бактрійська, согдійська, хотаносакська) *ban* стало суфіксом, що творить слова зі значенням оберігач, хранитель, розпорядник: *storb-an* — конюх, *devanban* — начальник канцелярії, *pushtiban* — тілоохоронець, *frezban* — слідчий. Те саме і щодо предметів: *grivban* — намисто (*griv* — шия, санскр. *griva*, укр. *грива*), *vadban* — вітрило (*vad* — вітер, санскр. *vata, vatar*). У парфянській мові *pahraban* — охоронець, вартовий.

У новоіранських мовах (перська, таджицька, дарі) класичне

перське *ban* (тадж. *bon*) стало суфіксом, що утворює:

— слова на означення діяча з оберігальною функцією щодо когось або чогось: фарсі *bahban*, тадж. *богбон* (*bah, bog* — сад) — садівник;

— назви предметів, що мають захищати щось або запобігати чомусь: перс. *angushtban*, тадж. *ан-гуштбон* — наперсток (досл. оберігач пальця); перс. *poshteban*, тадж. *пуштбон*, із ранішого *pushtepan* — захисник, охоронець життя, фарсі *sayeban*, дарі *sayaban*, тадж. *соябон* — навіс, накриття, тент. Іран. *sayu* (рос. *сень*) відповідає санскр. *chhaya* (чхая) — тінь, затінок, від нього утворене санскр. *чхатра* — парасоль, споріднене з укр. *шатро*, де *тра* — двійник *ban-pan*, яке теж означає оберігач, захисник (санскр. *tra* — охороняти, берегти, рятувати).

У ларській мові на півдні сучасного Ірану (округа Ларестан) цю функцію виконує суфікс *bu* — різновид *ban*. Він утворює від іменників терміни із значенням хранителя, оберігача чогось: *dashtbu* — охоронець посівів (*dasht* — поле, степ), *ruzbu* — денний сторож зерна й посівів (*ruz* — день, пор. укр. *одного разу*, тобто *одного дня*), *хартанбу* — хранитель зерна (*хар-*

тап — зерно, тадж. *хирмон*, також — тік у полі).

Жіноча форма від терміна *pana*, *pan* буде *pani* — захисниця, хранителька, берегиня. Оскільки індійському *pan* відповідає іран. *ban*, то інд. *pani* має іранську форму *banī*, яке має різновиди *banpi*, *banini*, *banita*, *banu*. *Banpi* — наречена, молода, красуня відповідає українському *панна*, *banita* — жінка, дружина, *banini*, *baniyain* — дружина торговця-бані, сільського лихваря, крамарка, *banu* — бану, пані, добродійка, шанобливе звертання в іранців та індійців до жінки. Є жіноче ім'я *Бану* — Правителька, Цариця, Шанована, Шляхетна, жінка, що має і форму *Бани* (в азербайджанців), яке майже ідеально відповідає чеському, польському й українському *пані*. Дружину відомого індійського кіноактора Діліпа Кумара, теж відому кіноактрису, звати Сайра *Бану*.

Бану входить і в двоосновні жіночі імена. Є іранське жіноче ім'я *Шахрбану* (казах. *Шарбан*) — колись так називали дружину правителя (з *шахр*, *шар* споріднене укр. *цар*). Дружину сільського старости називали *кадбану* — господиня оселі, це слово стало жіночим іменем *Кадбану* (Кядбану), де *кад* (согдійське *kata*) споріднене з укр. *хата*. Чоловіче ім'я *Гаухар* (*Джохар*, інд.

Джавахар) — Коштовність завдяки *бану* стало жіночим *Гаухарбану* — Найдорожча коштовність. Іран. *Банудохт* означає Шляхетна дочка, Благородна діва, де *дохт* (санскр. *duhitar*, старослов. *дщерь*) — дочка, дівчина; *дохт* наявне в імені відомої принцеси *Турандохт* — Туранської дочки, Туранської діви, а також в імені *Гурандохт* — Дочка Гуран, що його мала дружина грузинського царя Давида Будівничого, сестра половецького князя Кончака. А *Кончаківна*, дочка Кончака — невістка оспіваного в “Слові о полку Ігоревім” новгород-сіверського князя Ігоря. Іран. *духт* в імені *Гурандохт* засвідчує, що воно не тюркське: половець більшість дослідників вважає тюркомовними, хоча насправді вони виявляють мовну й етнічну спорідненість із раджурами — індійськими “козаками”. А *Гуран* в імені *Гурандохт* — різновид імені *Гаурі*, що його мала богиня-вотелька, дружина Шіви, зображувана з тризубцем. Вона мала також імена: *Дургадєві*, *Партенос*, *Артемід*, *Дєві-Діва*, *Опід*, *Діва-Обида*, *Обидоносця*, засвідчене на теренах України починаючи з Геродота, тобто з V ст. до н. е. Сліди поклоніння їй і досі зберігають розсіпані по всій Україні численні “дівині” та “дівочі” назви.